ATEITIS

LIETUVIŲ KATALIKIŠKOJO JAUNIMO ŽURNALAS

1911 3 1951

TURINYS

Alfa Sušinskas, Prisikėlimas ir gyvenimas 97
Paulius Jurkus, Rožės muziejaus sode 98
Vincas Jonikas, Žemės žodžiai, eil. 98
T. Dr. Klemensas Žalalis, O.F.M., Socialinių enciklikų sukaktis ir ateitininkai 100
A. Šapoka, Lietuvos valstybės įsikūrimas ir Mindaugas 102
Tomas Žiūraitis, O.P., Krikščioniškosios kultūros keliu 104
Rabindranath Tagore, Pilnėjantis mėnuo, vertė J. Tininis 105
Jonas Balys, Suvalkiečių laidotuvių apeigos ir raudos 106
V. Jonikas, Karalių vieškelio paslaptis 109
ATEITIES SPINDULIAI
Liudvika Širmulytė, Tikroji motina 111
A. Gintautas, Ramybė, eil. 112
Milda Memėnaitė, Pavasaris, eil. 112
A. Sužiedėlis, Poezija: jos rašytojos ir neskaitytojai 113
GIMTOJI KALBA
L. Dambriūnas, Dėl kai kurių priesagų reikšmės 114
DARBAI - ŽMONĖS
A. Pocius, Atsisveikinant su "Ateities" redaktorium 115
Pr. Naujokaitis, Henriko Radausko "Strėlė Danguje" 115
J. Puškorius, Maldos kelionė Paryžiuje 116
Juoba, Pianistė Aldona Kepalaitė 117
SPORTAS
A. Keturakis, At-kijos vaidmuo Lietuvos sportiniame gyvenime 118
Otonas, Ledynai 118
PLAČIAME PASAULYJE 119

Viršelio 1 psl. "Lietuviškojo Sodyboje", nuotr. V. Augustino
Viršelį ir vinjetes piešė dail. P. Lapė

1951 METAI | BALANDŽIO - APRIL | NR. 3

LIETUVIŲ KATALIKIŠKOJO JAUNIMO ŽURNALAS

Redaguoja:
ANTANAS POCIUS ir JUOZAS BAUŽINSKAS

Leidžia: Pasaulio Moksleivių Ateitininkų Sąjunga.

Redakcijos ir administracijos adresas :
"Ateitis", 417 Grand St., Brooklyn 11, N. Y. U.S.A.

PRENUMERATA metams: $3.00 pagal U.S. dol. kursą

Garbės prenumerata metams $10.00.

Atskiro nr. kaina 30 ct.

LITHUANIAN CATHOLIC YOUTH MAGAZINE

Published monthly, except July and August, by the Lithuanian Catholic Youth Association "Ateitis", 417 Grand St., Brooklyn 11, N. Y.

Subscription $3.00 per year.

Single copy 30 cents.

Entered as second - class matter at the post office at Brooklyn, New York, March 31, 1950 under the Act of March 3, 1897.

ATEITIS

LIETUVIŲ KATALIKIŠKOJO JAUNIMO ŽURNALAS

1951 MĘTAI | BALANDŽIO - APRIL | NR. 3

PRISIKĖLIMAS IR GYVENIMAS

ALFA SUŠINSKAS

Bažnytiniame kalendoriuje gavėninės kančios metas pasibaigia Velykinio Prisikėlimo triumfu: didžioji, dieviškoji Kristaus kančia žmonijai atpirkti ir Jo šventoji mirtis apvainikuojama Jo Prisikėlimu iš numirusiųjų. Nuo dabar viso pasaulio geros valios žmonėms suteikiama malonė galėti būti išganytiems ir amžinai nepražūti.

Kančia ir Prisikėlimas ne atsitiktiniai faktai didžiojoj Išganymo istorijoj. Pasaulio žmonėms atpirkti Viešpats Jėzus Kristus galėjo pasirinkti ir kitokį kelią, bei būdą, negu kančios. O vis dėlto Jis kentėjimų kelią pasirinko. Šitoks šventas Viešpats pasirinkimas turi gilią prasmę: tuo Jis parodo, kad žmogaus prisikėlimui reikia kančios, arba, kitais žodžiais betariant, kad kančia veda į prisikėlimą.

Nė vienas žmogus savo gyvenime negali išvengti fizinės ar dvasinės kančios. Ir tautos jos neišvengia. Bet kančia tik tada žmogų nuveda į prisikėlimą, kai žmogus moka kentėti ir iš kančios moka bei nori pasimokyti. O mokamai kenčiama kančia gali būti didelė, gal net pati didžioji, gyvenimo mokykla.

Jei kančia veda į prisikėlimą, tai prisikėlimas—į gyvenimą, į tikrąjį pilnutinio žmogaus gyvenimą čia žemėje ir į amžinąjį po mirties. Dėl to žmogaus prisikėlimas yra dviejų rūšių: žemiškasis šiame pasaulyje ir amžinasis, trunkąs be pabaigos po mirties amžinybėje. Kad žmogus galėtų prisikelti amžinybėje nesibaigiančiai laimei, pirma jis turi jau čia žemėje prisikelti iš savo blogosios dalies, trukdančios Dievo malonės gyvenimą jo sieloje.

Dvasinis žmogaus prisikėlimas čia žemėje gali būti įvairiarūšis, o ne vien religinis. Nors gavėnia su Velykomis ir yra didžioji proga krikščioniui dvasiškai prisikelti, tačiau ji nėra vienintelė: jų yra ir daugiau. Per visą žmogaus gyvenimą jį turi lydėti realios pastangos keltis iš savo klaidų ir kilti aukštyn į dvasines giedras bei aukštybes. O žmogaus be vienokių ar kitokių klaidų bei netobulumų juk nėra čia žemėje. Dėlto ir žmogaus prisikėlimas turi būti ne vienkartinis, bet dažnas, arba net, sakytume, nuolatinis.

Juo dažniau žmogaus gyvenime kartojasi prisikėlimas, juo tikriau ir tvirčiau žmogus artėja į tobulybę arba į pilnutinį žmogų. Iš antros pusės, menkiausios vertės yra tas žmogus, kuris nepripažįsta, nenori ir nesiekia savo dvasinio prisikėlimo.

Norėdamas dvasiškai prisikelti ir kilti aukštyn, žmogus turi revizuoti savo protą, valią, nuotaikas ir jausmus. O revizuoti save reiškia stengtis save pažinti. Be savęs pažinimo neįmanomas joks dvasinis prisikėlimas. Pažinus save ir pasiryžus kilt aukštyn, pasiryžimus jau geroji valia įvykdys, gi skaidri nuotaika ir taurūs jausmai šį visą kilimo darbą apgaubs tinkama forma.

Jei pasaulis labiau ir daugiau gyventų prisikėlimo dvasia, jis atrodytų daug žmoniškesnis ir daug krikščioniškesnis.

Kai ištisos žmonių grupės atsisako gyventi prisikėlimo gyvenimu bei dvasia, jos sukuria vergiją ir siaubą, kuriuo kitus žmones jos pavergia ir atima jiems tikrąjį laimės gyvenimą. Toli ir plačiai nesiekiant, ir mylimoji mūsų Tėvynė Lietuva yra tokių žmonių pavergta. Lietuvos pavergėjai komunistai nesiekia dvasinio prisikėlimo. Dėl to jie nužmogėję ir mūsų mielajam kraštui atėmė laisvę, norėdami sunaikinti patį kraštą ir lietuvius.

Betgi Lietuva negali būti sunaikinta, nes jos vaikai eina didžiosios tautinės kančios keliu, kuris veda į tautos laisvės atgavimą.

Taurieji Lietuvos žmonės nėra dvasiškai mirę, juo labiau, kad jie tiki į didįjį Viešpaties Jėzaus Prisikėlimą.

Didžioji lietuvių tautos kančia sulauks savo aleliuja. Velykos—ypatinga šventė. Jos Prisikėlimo varpai gaudžia per visą laisvąjį pasaulį žmonių širdims ne tik apie Viešpaties Prisikėlimą, bet ir apie žmogaus prisikėlimą čia žemėje ir amžinybėje. Aleliuja!

LIETUVOS NACIONALINĖ M[illegible]YDO BIBLIOTEKA

ROŽĖS MUZIEJAUS SODE

PAULIUS JURKUS

SENELĖ KAUNO KATEDRA

Niūri jos išorė masyviais mūrais slenka į gilumą ir dingsta užsisukimuose. Raudonos plytos iš senumo beveik pajuodę. Kaip rašo kronikos, šie mūrai siekia net vytautinius amžius. Tada tarnavo kaip Kauno parapijos bažnyčia. Paskui miestą šlavė gaisrai ir ją pačią nunuogino. Atėjo nauji laikai, ir menininkai gotišką jos charakterį be pasigailėjimo naikino. Spyrėsi tos aukštos skrendančios linijos prieš baroko žaismą, eskezė prieš ištaigumą, pamaldumas prieš nerūpestingumą. Tačiau nauji meistrai įveikė kietas linijas, užvilko barokinį drabužį ir ją pristatė mūsų laikams. Pasižvalgę jos viduje, rasime vertingų freskų sienose, altorių paveikslų, skulptūrų, kurias sukūrė Andriolli, Moniuška, Cajevičius ir kiti.

Katedros savininkai laiko tekmėje keitėsi. Ilgiausiai ji buvo augustijonų bažnyčia. Šie gi, siaučiant 1863 metų sukilimui, abitus pakabino į gembes, vietoj brevijorių stvėrėsi šautuvų ir iškeliavo į miškus. Nepatiko rusams šie laisvintojai vienuoliai ir jų vienuolyną 1864 metais uždarė. Nuo tada prasideda didysis katedros kelias. Į ją perkėlė žemaičių vyskupą Valančių. Jau 19 a. gale ji tampa katedra, o vėliau bazilika. Po Valančiaus perėjo kiti vyskuopai: Paliulionis, Cirtautas, Karevičius. Šis paskutinysis 1926 m. užbaigė ilgus šimtmečius trukusią Žemaičių vyskupijos istoriją. Viskas buvo per naują pertvarkyta, įkurta Lietuvos bažnytinė provincija su keliomis vyskupijomis.

Kauno katedra slepia trijų didžių vyrų palaikus. Iš lauko pusės prie dešinios sienos sunkiomis linijomis kyla Maironio kapas. Kaip lengva šio dainiaus poezija, taip sunkus tas granitas, kuris ženklina jo ramybės vietą. Nei sužydę gėlės neatsveria antkapio šaltumo. Valandėlę žiūri į susimąsčiusį jo veidą ir daros liūdna, kad baltas senelis nekels iš kapų ir, pasodinęs vaikučius ant kelių, neseks jau pasakų iš senovės laikų....

Rūsy, po didžiuoju altoriu, ilsis pirmas šios katedros vyskupas Valančius, tartum simbolizuodamas, kad jis yra šio naujojo gyvenimo kertinis akmuo, kad jis padėjo pamatus lietuviškai visuomenei, blaivindamas, išmokydamas rašto ir gabendamas knygas iš Prūsų.

Kairėj katedros pusėj — Jakšto-Dambrausko kapas. Kiek jo gyvenimas buvo didis ir turtingas, tiek jo antkapis kuklus. Nedidelė marmuro plokštė su bronziniu reljefu glaudžiasi prie mūro ir prasmingai kalba: mes ne savo ugnimi žerėjome, mes ne sau šviesą liejome...

Kai norime išeiti iš katedros šventoriaus ir klaidžioti siaurom suskubusiom senamiesčio gatvėm, išgirstame Neries balsą. Ji šaukia mus pažiūrėti, kaip ji seseriškai puola į Nemuno glėbį, kaip žaidžia, taškosi vilnim ir susidraugavusi skuba pasveikinti Baltijos. Ji kužda mum kažką daugiau: ten, Nemuno ir Neries santakoje, mūsų laukia

KAUNO PILIES GRIUVĖSIAI

Dideli, sunkūs mūrai rėžiasi į aukštį, lyg dūsauja iš senumo, mirksi apgriuvusiomis langų angomis. Jie pasakoja seniausią Kauno istoriją. Legendos kalba apie Palemono sūnų Kūną ar Kauną, pastačiusį šią pilį ir davusį miestui pradžią. Romantikas Narbutas, savo plunksną dažęs ne tiek rašale, kiek jausme, rašydamas apie Kauną, tvirtina jau 1030 metais šią pilį stovėjus. Tačiau priešų kronikos Kaunas minimas tik 1280 m.

Daug rūsčių dienų ir garbingų mūšių mena šie mūrai, jų pamatai. Kryžiuočių ordenui, kuris norėjo po kaulelį Lietuvą sugraužti, seniai kvepėjo šis įsitvirtinęs bastijonas. Rengė visokius žygius, tuštino vyno ragus ir mėgino savo kalavijus. 1376 m. jie apsupo pilį. Nors Kęstučio sūnus Vaidotas gynėsi, bet jie įveikė ir sugriovė. Tačiau riteriai nedrįso irtis aukštyn, neišlaikė ir savo pasistatytosios pilies, ją Vytautas nušlavė ir vėl atstatė Kauną.

Ilgai stovėjo ši pilis, tarnavo rusam okupantam kaip kalėjimas, kol vieną kartą pavargo ir apgriuvo.

Mes pamažu atsisveikiname su senamiesčiu, kur spietėsi šimtmetinis gyvenimas. Paliekame ir 1655 metų rusišką okupaciją, ir švedų karalių, Karolį XII, 1701 m. dvylika savaičių siaubusį miestą, ir 1731 metų gaisrą, beveik iki pamatų sulyginusį slėnį, ir triukšmingą Napoleono kariuomenę, kuri 1812 metais su fanfarais traukė į rytus ir grįžo apiplyšusi. Keliaujame

Į NAUJĄJĮ MIESTĄ

Jis susiplanavo ir išaugo tik 19 amžiuje ir nepriklausomybės laikais virto centru.

Pakeliuje sutinkame nedidelius rūmelius — **Prezidentūrą.** Kuklus šis pastatas, bet kadaise, kai jį 1860 m. pastatė, buvo puošnus ir ištaigingas, nes jame gyveno Kauno gubernatorius.

Šioj vietoj kadaise ir baigės senasis miestas. Kur dabar stovi teatras, ten buvo kapinės. Jos panaikintos 1847 m., planuojant miestą. Tuo metu išvestos ir didžiosios gatvės, ir Laisvės Alėja, kuria mes džiaugiamės.

Šitame kvartale rusai telkė valdiškas įstaigas, o piliečiai statėsi namus. Jie nebuvo puošnūs ir aukštyn išstypę. Kaunas, Rusijos imperijos miestas, buvo nuolatinėje germanų grėsmėje. Carai, rūpindamiesi saugumu, miestą pavertė tvirtove, apjuosė fortais ir uždraudė statyti daugiaaukščius namus. Taip Kauno namai pakopė į antrą aukštą ir sustojo. 1865 metais pravestas geležinkelis buvo toli kaime, o nūn jau miestas tiek išsiplėtė, kad stotis pasidarė beveik centre. Tik nepriklausomybės metais Kaunas pasipuošė gražiais pastatais. Dygo viena už kitą gražesnės vilos, augo rimti rūmai, kurie liudija, kad ir lauko artojėlis moka statyti ir organizuoti miestus. Pieno Centro, Pažangos, Pašto, Lietuvos Banko, Seimo rūmai stebino net svetimų žemių svečius.

Duonelaičio gatvėje išaugo ir gražiausias Kauno perlas —

Teh Laisvės paminklas, Nežinomo kareivio kapas, ten

VYTAUTO DIDŽIOJO MUZIEJUS

žydi rožės prie takų. Jos kvepia ir vilioja keleivius maloniai vakaro valandėlei pasiklausyti, kaip čiurlena fontanas, kaip aidi ramūs karo invalidų žingsniai. Vakare iš bokšto, kur kabo Laisvės varpas, pasigirsdavo trimitas. Jam atsiliepdavo kitas nuo muziejaus stogo. Ir tada suskambėdavo invalidų dūdos. Juodi, paženklinti kautynių randais ir kryžiais, siūbuodavo šie invalidai, įsiklausę į

VINCAS JONIKAS

ŽEMĖS ŽODŽIAI

Nesapnavai, o žemė taip šnekėjo,
Tau taip giedojo sodybos ąžuolai,
Tiktai tikėki, kuo baimėj nebtikėjai
Ir kuo gimei, tuo likti privalai.

Artojo dirvoj rugys augina rugį,
Iš avižos prinoksta aviža,
Tiktai vikšrelis pasikeičia į drugį,
Deja, diena jo amžiaus taip maža — — —

Nesapnavai, o dar pasiklausyki,
Tau milžinai milžinkapiuos prabils,
Tiktai nuo jų nebūki atsilikęs
Ir bendros pėdos per amžius neišdils.

ROTUŠĖ IR JĖZUITŲ BAŽNYČIA KAUNE

Nuotr. V. Augustino

liūdnus maršo garsus, įsižiūrėję į berželius, svyrančius ramiame saulėleidyje. Vaidenosi jiems mūšiai, iš kurių parnešė laisvę, ir žuvę draugai. Ir šioje vakaro valandoje jie eidavo nusilenkti Nežinomam Kareivio Kapui, pasmilkyti Baltijos gintaru ir su giesme užbaigti dienos. Suplaukdavo žmonių būriai į vėliavos nuleidimą pasižiūrėti tų liūdnų vakarinių apeigų. Žvelgdavo šie žmonės į vešlias rožes, eilių eilėmis sustojusias, ir jausdavo, kad tai jų sužydę dienos, jų laisvės metai prasiskleidę. Ir nūnai, klystant po svetimus karštus, tie rožių žiedai gildo mūsų širdį. Jie kvepia nuolatos ir kviečia mus.

Įėję į muziejų, atrasime visą mūsų istoriją. Senų piliakalnių modeliai, pavyzdžiai, iškasenos, visos tautos žygiai, karai, ginklai, kurie grovė tvirtoves, ten liudija, kad mes esame sena tauta, sukūrusi savitą kultūrą ir prasiskleidusi naujai kūrybai. Didžiojoj salėj mus pasitiks Vytautas. Išdidus, įveikęs priešus, rymo ant kalavijo ir kalba apie ryžtą ir darbą savo tautai.

Antroji šito pastato pusė tarnauja

KULTŪROS MUZIEJUI.

Kaip Vytauto Didžiojo Muziejuje yra sutelkta mūsų valstybinio gyvenimo apraiška, taip čia reiškiasi mūsų kūrybos genijus, kurio viršūnėje šviečia Mykalojus Konstantinas Čiurlionis. Seniau jo vardo galerija stovėjo prie meno mokyklos, o dabar jo darbai čia patalpinti.

Šalia Čiurlionio paveikslų atrasime ir kitų dailininkų darbų. Jie pavaizduoja, kaip mūsų menininkai, pasisėmę jėgos iš praeities, iš liaudies meno, pasisavinę modernizmo laimėjimus, sugebėjo kurti ir individualiai reikštis. Be to, po tuo pačiu stogu yra ir etnografinis muziejus su gausiais liaudies meno pavyzdžiais.

Paėję Donelaičio gatve, sutiksime centrinius

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO RŪMUS

Čia susibėgo visas akademinis gyvenimas. Spalvotos kepuraitės, vėliavos mirgėdavo per studentų šventes, kai iš balkono jas sveikindavo universiteto rektorius. Mažas buvusios Rusijos provincijos miestelis, nepriklausomybės metais ne tik augo ir plėtėsi, bet savy sutelkė lietuvišką jaunimą, kuris, gimtoj kalboj lavindamasis, svajojo apie gražesnę Lietuvos ateitį. Virš 4000 studentų knibždėjo Kaune, o kiek kitų mokyklų, kiek kultūrinių įstaigų. 1934 metais Kaune išėjo 108 perijodiniai leidiniai, iš jų 12 dienraščių.

Klestėjo miestas, augo dienomis. Nebetilpdamas slėnyje, kopė į kalnus. Nepriklausomybės metais išaugo beveik visas Žaliakalnis. Ten mūsų tautos ryžtą liudija.

Mėnulis pavargęs leidžia žibintą žemyn. Jis taikiai šypsosi mum. Praeiname sargybas ir grįžtame į savo klajonės dienas.

Mėnuli, šviesk į gūdžią naktį, šviesk, kad mes nuolatos matytume anas rožes muziejaus sode, kad mes nuolatos jų ilgėtumės ir į jas keliautume....

SOCIALINIŲ ENCIKLIKŲ SUKAKTIS IR ATEITININKAI

T. DR. KLEMENSAS ŽALALIS, O.F.M.

Kiekvienas ateitininkas, ir netikėtai paklaustas, visai be jokio abejojimo pakartos savo organizacijos šūkį: "Visa atnaujinti Kristuje". Bet, gal būt, vienas kitas nustebs, jei jam pasakytume, kad šis šūkis nėra vien ateitininkijos monopolinė nuosavybė. Šv. Povilas jį pirmą kartą pavartojo, ragindamas efeziečius, kad jie skleistų Kristaus mokslą visiems tautiečiams. Paskutiniais amžiais, kai įvairios teorijos pradėjo atitraukti žmones, ypatingai proletarų klasę, nuo Kristaus ir Jo Bažnyčios, Pijus X, 1905 m. birželio 11 d. enciklikoje "Il fermo proposito" paskelbia kovą bedievybei ir ant kovotojų vėliavos užrašo: visa atnaujinti Kristuje. "Bažnyčia", rašo minėtasis popiežius, "skleisdama Kristaus karalystę ten, kame dar nebuvo ji paskelbta, stengiasi įvairiais būdas atnaujinti prarastas jėgas užkariautuose baruose. **Instaurare omnia in Christo** buvo visais laikais Bažnyčios tikslas, bet ypatingai šiais sunkiais laikais."

Taigi, ateitininkijos šūkis yra kartu jos tikslas, kurį turėjo mintyje organizacijos įkūrėjas. Atnaujinti visa Kristuje, atnaujinti save patį, atnaujinti šeimą, kurioje gyvena, ir atnaujinti aplinkumą. Kaip kareivis vien tik aprengtas kareivio drabužiais nebus geras kovotojas, taip ir ateitininkas, vien tik priklausąs organizacijai, nebus Kristaus karalystės tikras kareivis. Pirmiau turi pats išsilaisvinti, pats savyje įgyvendinti šūkį, ir tik tada eiti į kovą.

Čia nenorime liesti viso ateitininkijos veikimo baro, nes tai būtų bereikalingas kartojimas tų dalykų, kurie yra visiems žinomi. Tačiau norime paliesti šiais metais aktualiausį at-kijos uždavinį. Tai sociologiniai klausimai ir socialinis veikimas. Pabrėžiame žodį "aktualiausias" ne vien dėl to, kad yra iš tiesų aktuliausias šios dienos klausimas, bet kad šiais metais minime trigubą socialinių enciklikų sukaktį: "Rerum Novarum" (60 m.), "Quadragesimo anno" (20 m.) ir Pijaus XII 1941 m. Sekminių kalbos (10 m.). Be to, berods Bostono at-kai nori ypatingai paminėti ir 50 metų sukaktį nuo Leono XIII enciklikos "Graves de communi", išleistos 1901 m. sausio 18 d. Gražus sumanymas. Ši enciklika nurodo būdus, kaip gali būti tvarkomas darbininkų sąjūdis. Taigi, ji gali būti kelrodžiu ir ateitininkui jo socialiniame veikime, tame veikime, kuris glaudžiai rišasi su pagrindiniais uždaviniais. At-kas turi atnaujinti visa Kristuje, arba kitais žodžiais tariant, turi kovoti, kad Kristus visur karaliautų. Bet kur kitur gali Kristus viešpatauti, jei ne atskiruose asmenyse, šeimoje ir visuomenėje?

Socialiniai klausimai šiuo metu ateitininkijai, gyvenančiai tremtyje ar laisvose šalyse, kurios nariai yra atitraukti nuo savo tiesioginių darbų ar profesijos, o jaunieji at-kai negali lankyti aukštesniųjų mokslo įstaigų, nes didelė dauguma turi pelnytis savuoju prakaitu duonos kąsnį, šie klausimai yra daugiau aktualesni ir savesni. Aktualesni dar ir tuo, nes popiežiai nori, kad patys darbininkai spręstų šiuos klausimus ir juos įdiegtų į savo bendradarbių širdis, kurios yra pažeistos socializmo ar kitokio izmo. Tad, lietuvis ateitininkas šiuo metu turi veikti dabartinėse sąlygose ir atidėti vėlesniems laikams kitas problemas, kurios gali pasireikšti po dešimties ar daugiau metų.

Taip, turi veikti, turi apaštalauti darbininkų tarpe. Bet ar mes at-kai esame pasirengę tam apaštalavimui? Ar mes esame išstudijavę krikščioniškąjį sociologinį mokslą? Ar mes sugebėtume atsakyti socialistams ar komunistams į jų užmetimus ir jiems įrodyti, kame glūdi tikroji socialinė santvarka ir proletarų laimė ar gerbūvis? Gal būt taip, gal ir ne! Nors ir nepatogu, bet tiesą visada galima pasakyti: jau dvidešimt metų prabėgo nuo dienos, kurioje įsirašėme į ateitininkų eiles, bet nė vieną sykį neteko išgirsti iš prelegentų lūpų apie socialinius klausimus, apie patį popiežių mokslą, nors retkarčiais enciklikų vardai ir pasigirsdavo. Pats vardas, tačiau, dar nieko nereiškia. Jokios naudos neturėsime bekramtydami riešuto kevalą, kol nepasieksime branduolio ir juo pasinaudosime.

Visos šios pasakytos mintys, spaudoje pasirodę pageidavimai daugiau kalbėti apie pačias popiežių enciklikas, yra priežastys, kodėl rašome šį straipsnelį. Rašome vedami vienintelio troškimo supažindinti idėjos brolius ir seses, tuos, kurie neturėjo progos, apie didžiųjų popiežių socialinį mokslą, kad visi iki vienam, pirmiau patys išgvildenę ir suvirškinę, galėtų maitinti išalkusius šių žinių bendradarbius darbo įstaigoje. Taigi, nors ir trumpai, kartu peržvelkime šias enciklikas, kurių sukaktis minime, būtent: Leono XIII "Rerum novarum", Pijaus XI "Quadragesimo anno" ir Pijaus XII socialines kalbas.

a. — Rerum novarum

Leonas XIII, jausdamas sąžinės balsą ir norėdamas gelbėti darbininkų klasės tragišką padėtį, kurios negalėjo išgelbėti nei liberalizmas nei socializmas, išleido 1891 m. gegužės 15 d. socialinę encikliką. Pirmiausia jis apgina privačios nuosavybės teisę, kurią norėjo paneigti socializmas. Popiežius įrodė, kad kiekvienas žmogus turi teisę dirbti ir iš darbo pragyventi. Ne tik pragyventi, bet šį tą susitaupyti ateičiai. Be to, jei kuris savo santaupas paverčia į nuosavybę, ar tai nusipirkdamas žemės gabalą, ar namus, ar kitaip kapitalą panandoja, tas turi teisę šią nuosavybę pasilaikyti. Niekas, nei privatus asmuo, nei valstybė negali pasikėsinti į šią teisę.

Leonas XIII kalba ir apie asmeninę laisvę. Kiekvienas turi teisę laisvai pasirinkti amatą ar pašaukimą, ypatingai vedybų atžvilgiu. Šeima yra savistovė ir valdžios organai negali kištis į jos židinį, nebent tuo atveju, kai reikia spręsti paveldėjimo klausimą.

Po šio įvado, popiežius išdėsto, kokie turėtų būti santykiai tarp turtingųjų ir beturčių, — kokie yra Evangelijos principai šiuo atžvilgiu ir, kaip Bažnyčia laiko bėgyje rūpinosi socialiniais klausimais.

Pagaliau Leonas XIII įeina į opiausį klausimą. Tai valdžios kompetencija socialiniame gyvenime. Valstybė yra įpareigota rūpintis savųjų gerbūviu, apsaugoti privačią nuosavybę. Valdžios akyse visi, tiek proletarai, tiek kapitalistai yra lygūs ir turi tas pačias teises. Darbdaviai negali laikyti darbininkų vergais, juos išnaudodami virš jėgų ir už žemą atlyginimą. Suteikti kiekvienam laisvę atlikti religines pareigas. Darbininkai privalo sąžiningai atlikti suderėtą darbą, nekenkti savininko turtams. Valstybės pareiga užtikrinti teisingą atlyginimą, kad galėtų net naudotis dalimi to pelno, kurį padaugina savininkui darbininkas savuoju prakaitu. Užtikrinti, kad nesantaikos ramiai išsispręstų ir nebūtų panaudotas smurtas ar streikai, kurie kenkia savininkams, nepadeda darbininkams, o ypatingai žalingi visuomenei.

Darbo atžvilgiu, popiežius nustato, kad darbas turi atitikti žmogaus jėgoms. Brutališkumas būtų, jei darbininkai būtų priversti dirbti sunkesnį virš jėgų darbą už mažesnį atlyginimą, nes net pats darbininkas neturi teisės atsisakyti to, kas reikalinga savęs išlaikymui. Moterys ir vaikai gali dirbti tik lengvus darbus. Juos reikia apsaugoti nuo moralinių pavojų. Kiekvienam priklauso poilsio laikas, per kurį galėtų atgauti prarastas darbe jėgas. Atlyginimas už darbą turi būti proporcingas darbui ir atsižvelgiant į dirbančiojo šeimos padėtį, nes iš darbo turi teisę pats pragyventi ir išmaitinti šeimą.

Kad nebūtų išnaudojimų, kurių valstybė galėtų nepastebėti, darbininkai privalo jungtis į draugijas ir vieningai ginti savo teises. Tik šiuo būdu, socialinis žmonių gyvenimas bus teisingas.

b. — Quadragesimo anno

Pijaus XI enciklika yra trigubai ilgesnė už Leono XIII, kuri buvo parašyta keturiasdešimtais po "Rerum novarum" metais. Jos tikslas iškelti tą gėrį, kurį atnešė pir-

moji enciklika. Atsiradus neaiškumams jis nori paaiškinti ir praplėsti pritaikant esamiems laikams. Aiškiai pasisako, kokie yra Bažnyčios ir valstybės santykiai socialiniuose klausimuose. Bažnyčia niekada nenorėjo ir nenori kištis į žemiškuosius žmonių reikalus. Tai valstybės reikalas. Tačiau negali atsisakyti savosios teisės, kai yra liečiamas moralinis žmonių gyvenimas, nes jos tiesioginė pareiga yra rūpintis, kad moraliniai principai tiek socialiniame gyvenime tiek ekonominiame nebūtų pažeisti.

Nustatęs kompetencijos principus, popiežius traktuoja apie nuosavybės teisę, valstybės funkcijas, kapitalo ir darbo klausimus. Kas liečia atlyginimą, Pijus XI nustato tris faktorius: iš darbo turi pragyventi visa šeima, atsižvelgti į darbo įstaigos sąlygas ir visuomenės gerbūvį.

Įsisteigus didesnėms įmonėms, buvo pavojus bankrutuoti mažosioms, kurios Leono XIII laikais gyvavo puikiausiai. Todėl Pjus XI pataria, kad reikia jungtis į bendrą profesinę draugiją ir nustatyti darbo sritis, kad visi turėtų darbą ir kartu prekė galėtų turėti savo rinką. Konkurencijos yra vengtinos.

Trečioje enciklikos dalyje iškelia konkurencijų blogybę, t. t. norą kapitalą sutraukti į mažumos rankas. Toks veiksmas popiežiaus yra pavadintas despotizmu, nes kas valdo pinigus, tas diktuoja kitiems gyvenimo sąlygas. Laisvoji konkurencija suteikia progą išlikti tik stipriesiems ir mažiau sąžiningiems. Vėliau, jie pradeda dominuoti ekonomijoje, politikoje ir tarptautiniuose santykiuose, kurio pasekos: ekonominis imperializmas. Nuo šios blogybės yra vienintėlis vaistas: klausyti popiežių nurodymų, atsižvelgti į individualines ir socialines teises į darbą, kapitalą, pagal teisingo padalinimo įstatymą ir krikščioniška meilę.

Valstybė gi, iš savo pusės, turi prižiūrėti laisvąją konkurenciją ir laikyti savo rankose ekonominę persvarą, t. y. neleisti, kad turtai susikoncentruotų kelių asmenų ar draugijų rankose.

Gale, plačiai kalba apie socializmo transformavimą, t. y. smurtišką komunizmą ir moderuotąjį socializmą pakeičiant į krikščionišką ekonominį gyvenimą, tvarkomą meilės principu, kuris galima įgyvendinti tik bendraujant geros valios žmonėms.

c. — Pijaus XII socialinis mokslas.

Pirmasis socialinis Pijaus XII dokumentas buvo 1939 m. lapkričio 1 d. enciklika Šiaurės Amerikos vyskupams "Sertum laetitiae", kurioje kurioje primena žmogaus paskirtį ne šios žemės gyvenimui. "Medžiaginių gėrių perteklius ar progresas, nors ir daug gero atneša šiame gyvenime, rašo popiežius, tačiau nepatenkina žmogaus, nes jis yra gimęs aukštesniems ir garbingesniems tikslams." Nesvarbu turėti daug turtų, patogų gyvenimą, bet "jei yra paniekinami dieviškieji įstatymai, ne tik nėra atsiekiama laimė šioje trumpoje žemiškoje kelionėje, bet tada svyruoja civilinis pagrindas ir reikia laukti vien tik sugriuvimo ir vėlesnių ašarų." Pijus XII iškelia blogybių šaknis: nepaisymas dieviškos galios, apleidimas moralinių įstatymų, nepastovumas tarp teisybės ir blogybės, tarp leistinų ir uždraustų dalykų. Prieš šias blogybes reikia kovoti ir todėl: Dievo sutvertieji gėriai turi būti padalinti pagal teisybės ir meilės principus paliekant Dievo nuostatą, kad turtingieji jaustų pareigą sušelpti vargšus. Dievas nenori, kad vieni turėtų turtus, o kiti neturėtų ko pavalgyti, tad reikia suteikti progą neturtingiesiems pelnyti duoną. Iš šių trijų principų atsiranda trigubas praktinis pritaikymas: pirma, darbininkų atlyginimas turi būti toks, kad galėtų išsilaikyti ir išlaikyti šeimą; antra, kiekvienas turi stengtis savuoju darbu pelnyti pragyvenimą ir trečia, jungtis į draugijas, kurios apgintų darbininkų teises ir darbdavių interesus.

Po šios enciklikos dabartinis popiežius tik savo kalbose lietė socialinius klausimus, nors galima šio mokslo spindulius rasti ir kituose raštuose. Svarbiausios kalbos buvo sekančios: 1941 birželio 1 d. per Vatikano radijo, minint 50 metų "Rerum Novarum" sukaktį, 1942 m. Kalėdų išvakarėje, 1943 Sekminių dieną ir kiekvienais metais Kučių dieną. Neturint galimybės kiekvieną kalbą išnagrinėti, nes reikėtų prirašyti visą šį numerį, galime visą Pijaus XII socialinį mokslą sintetizuoti į keletą punktų:

Popiežius gina kiekvieno **asmens laisvę**: kiekvienas turi teisę išlaikyti ir lavinti kūno, proto ir moralines pajėgas, teisę į viešų ar privatų Dievo garbinimą, teisę į moterystę, teisę dirbti, kad galėtų išlaikyti save ir šeimą, teisę pasirinkti pašaukimą, ypatingai kunigystės ar vienuolyninį, pagaliau teisę naudotis laisvai medžiaginiais gėriais.

Šeimos atžvilgiu, popiežius reikalauja, kad būtų suteikta galimybė palaikyti stiprias šeimas, vieningas; sąlygos auklėti namuose vaikus, todėl darbo vieta turėtų būti arti gyvenamos vietos.

Valstybė turi pripažinti asmens laisvę, apsaugoti nuosavybes. Todėl protinga santvarka, įstatymai pagal prigimtus ar apreikštus įstatymus, o ne priešingi...

Technikos progresas turėtų vien tikslą pagerinti žmonų gerbūvį, o ne didesnį pasipelnymą iš žmonių prakaito.

Civilinis progresas gali vystytis tik evoliucinėje santaikoje, o ne revoliucijoje, nes smurtas nepakelia žmonių gerbūvio, priešingai, jį susmukdo. Tad nekelti neapykantų, o, joms pasirodžius, kuogreičiausiai numalšinti.

Profesinės sąjungos gali apginti darbininkus nuo darbdavių ir valstybės išnaudojimų, ypatingai įsteigiant apdraudimo ar globos institutus.

Pagaliau, popiežius nepamiršta pakartoti pirmtakūnų pareiškimų, kad **Bažnyčia turi teisę** duoti socialinius principus pagal Evangelijos mokslą, teisti ar visuomeninė santvarka yra pagal Dievo nustatytą tvarką. Vienu žodžiu, Bažnyčia nesikiša į grynai materialinius reikalus, bet tiek kiek šis gyvenimas ir jo socialinė santvarka gali suteikti žmogui malonesnį šios žemės gyvenimą, kuris yra tik kelionė į amžinąją tėvynę, į amžinąjį gyvenimą.

Žaibo greitumu peržvelgus popiežių mokslą, galima drąsiai tvirtinti, kad, jei visi to laikytųsi, jei visos valstybės tai pripažintų, jei darbdaviai santykiautų su darbininkais krikščioniškoje meilėje ir teisingume, šis gyvenimas būtų jau pradžia dangiškojo gyvenimo; Kristaus karalystė iš tiesų būtų visų žmonių širdyse. Taigi, ateitininko uždavinys pačiam gerai išstudijuoti visas enciklikas, pasinaudoti proga įvairiais minėjimais, suvažiavimais, kuriuose galima pagilinti šias žinias, o su jomis susibendravus, jas skleisti darbininkijos tarpe; tų tarpe, kurie neturi galimybės ar laiko sužinoti, ką popiežiai moko, ko reikalauja, kad tik pakeltų jų gerbūvį. Tik tada didelė darbininkų dalis, kuri dabar klaidžioja visokių izmų apgaulinguose keleliuose, grįš atgal prie tikėjimo, prie Bažnyčios, į Kristaus karalystę. Tik tada jie pajus šio gyvenimo malonumą, tik tada supras, kad darbas nežemina žmogaus, bet jį kilnina, nes yra grynai asmeninė žmogaus privilegija iš savo prakaito pragyventi, išlaikyti šeimą, išauklėti savo vaikučius.

Tad studijuokime popiežių enciklikas, skaitykime aiškinimus spaudoje, pasinaudokime paskaitomis, o gautas žinias neužgniaužkime savyje, bet perduokime kitiems. Tik tada pajusime, kad artinamės prie ateitininkiško idealo "visa atnaujinti Kristuje" įgyvendinimo ir pajusime, kad mes esame ateitininkai ne kuopų sąrašuose, bet ateitininkai Kristaus karalystės atnaujinime.

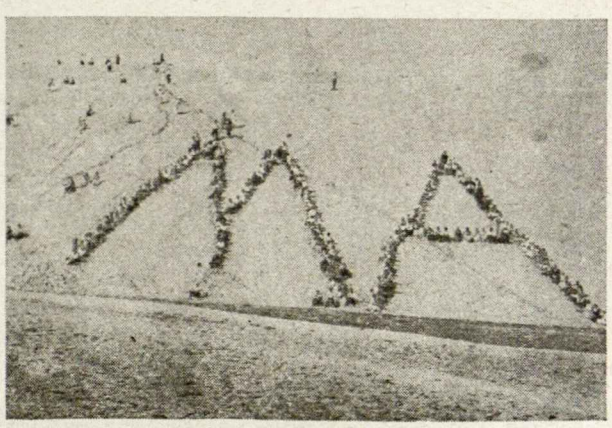

MOKSLEIVIAI AT-KAI NIDOJE 1938 M.

LIETUVOS VALSTYBĖS ĮSIKŪRIMAS IR MINDAUGAS

A. ŠAPOKA

Tarpe daugelio dar nevisai teišaiškintų ar visiškai tamsių Lietuvos istorijos problemų valstybės įsikūrimo ir karaliaus Mindaugo dalyvavimo tame vyksme klausimas, be abejo, yra vienas iš painiausių. Ir įdomiausia, kad šitas klausimas nūdien jau visiškai kitaip yra sprendžiamas mokslinėje literatūroje ir vėl kitaip aiškinamas kasdienybėje, žmonių, kuriems savojo krašto praeitis yra brangi, kurie savo galvoje ir širdyje nešiojasi tam tikrą pažiūrą į ją. Ta patriotinė pažiūra ir mūsų realistiniais laikais vis dėlto yra romantiška. Viskas, visas istorinis procesas yra rišamas su vardais, kurių išskyrimas ar kurių veiklos kitoks aiškinimas laikomas, jei ne nusikaltimu tai šviesiajai praeičiai, tai nors nesusipratimu. Tai įdomus psichologinis reiškinys. O Mindaugo klausime jis įdomus dar ir tuo, kad parodo, kiek daug laiko reikia, kol mokslo tyrinėjimų išvados pasiekia mases. Pasirodo, kad mokslinei išvadai įeiti į gyvenimą tegalima tik perėjus per vadovėlius bei mokyklas ir išaugus naujai kartai. Ir dar tik normaliose sąlygose.

Lietuvių valstybinio gyvenimo pradžia

Kiekvienas lietuvis, pagalvodamas apie savo tautos praeitį, pirmiausia stato sau du klausimus: iš kur lietuviai į istoriniais laikais gyvenamąsias sodybas atsikraustė ir kada atsirado lietuvių valstybė bei kam priklauso jos sukūrimo nuopelnas?

Statėsi sau šituos klausimus ir senasis lietuvis bei senieji istorikai. Šie pastarieji jau XV amž. atsakė, kad lietuviai esą atvykę iš Romos, o valstybės įkūrėjai buvę jų anuometiniai vadai, kunigaikščiai. Šitokio aiškinimo ilgai užteko. Nors vardais jau gana anksti buvo suabejota, tačiau giliau tos problemos nesiryžta nagrinėti. Tik XIX amž. viduryje Kijevo universiteto profesorius Antonovič sukūrė pirmą realistinę teoriją, teigdamas, kad Lietuvos valstybė esąs vaisius tautos susipratimo akivaizdoje pavojaus, kuris iškilęs, kai lietuvių gyvenamųjų sodybų pašonėje įsikūrė kalavijuočių ir kryžiuočių ordinai. Atseit, tauta sujudusi ir susibūrusi į valstybę, kad galėtų nuo jų apsiginti.

Šita teorija betgi istorikų buvo greit atmesta, nes žinomieji faktai rodo priešingai, būtent, kad valstybė turėjo susikurti žymiai anksčiau, kai dar jokio vokiškojo pavojaus nebuvo, nes ne kalavijuočiai ar kryžiuočiai pradėjo puldinėti lietuvius, bet priešingai. Valstybinį gyvenimą Lietuvoje galime neabejotinai konstatuoti nuo XIII amž. pradžios, bent nuo antrojo dešimtmečio, kai Prūsuose kryžiuočių dar visai nebuvo (jie ten atsirado tarp 1226-1230 m.). Net Mindaugo krikšto ir karūnacijos metu jie tebebuvo nepasiekę net dabartinio Karaliaučiaus. Livonijoje-Latvijoje vokiečiai, tiesa, įsikūrė žymiai anksčiau, bet ten būdami jie nesudarė jokio pavojaus lietuviams. Jie veržėsi pajūriu, gyvenamu lybių, ir Latgalos kryptimi, Lietuvos nepasiekdami net ir tada, kai sukūrė čia pastovią karinę pajėgą — kalavijuočių ordiną (1202-1204 m.). Ne jie Lietuvą puldavo, bet lietuviai puldinėjo jų nukariautas žemes, lygiai kaip tuo pat metu puldinėjo net tolimus gudų ir ukrainiečių gyvenamus plotus. Vadinasi jie jau buvo susiorganizavę. Neorganizuota masė tokių žygių būtų negalėjus suruošti, lygiai kaip būtų negalėjus gintis nuo kaimynų, kurie taip pat įsiveržda vo į jų gyvenamas žemes.

Taigi yra visiškai aišku, kad lietuvių valstybinio gyvenimo pradžia yra daug senesnė ir už Mindaugą ir už vokiškųjų kolonijų įsikūrimą jų pašonėje. Deja, mes visdėlto negalime pasakyti, kada tai prasidėjo, nes mums trūksta šaltinių.

Lietuviai rašto nevartojo. Jų kaimynystėje nebuvo taip pat kitų tautų, kurios būtų mokėję rašto ir būtų ką nors užrašę apie jų gyvenimą. Vieninteliai rašto mokėję kaimynai buvo gudai bei ukrainiečiai ir lenkai. Su pastaraisiais betgi lietuviai ankstyvių ryšių neturėjo, o gudų ir ukrainiečių kronikose mes terandame tik neaiškių karo žygių paminėjimų. Jokių platesnių lietuvių gyvenimo apibūdinimų nerandame iki pat to meto, kai apie juos pradėjo rašyti ir vokiečiai, įsikūrę kaimynystėje. Nuo tada žinių labai pagausėja. Randame jas kronikose ir net dokumentuose, kurių taip pat yra išlikusių. Tačiau argi galima daryti išvadą, kad Lietuvos valstybės anksčiau nebuvo ,jei mes apie tuos laikus nieko tikslaus nežinome, ypač, kad, vos prasidėjus žinioms, valstybę matome jau esant ir niekur neužtinkame jokių liudijimų, kad ji būtų tik ką susikūrusi. Priešingai, kur tik kokiame šaltinyje ji paminima, kalbama apie ją, kaip apie gyvenimišką faktą ir dar primenamos jos senesnės šaknys. Juk ir dėl Mindaugo aiškiai sakoma, kad jis valdžią paveldėjęs iš tėvo. Juk žinome jo brolį, žinome brolio du sūnus, kurie su Mindaugu kariauja ir nori net iš jo paveržti valdžią. Jie savo teises bent į dalį valstybės juk giminyste rėmė. O ar būtų įmanoma kokia kova su dėde, jei tas dėdė valstybę būtų sukūręs iš nieko, savo darbu ir savo autoritetu? Su tokiais nesivaržoma.

Apie Lietuvą ir lietuvius iš ankstyvesnių laikų terasdami vos trumpų retų užsiminlmų svetimuosiuose šalti-

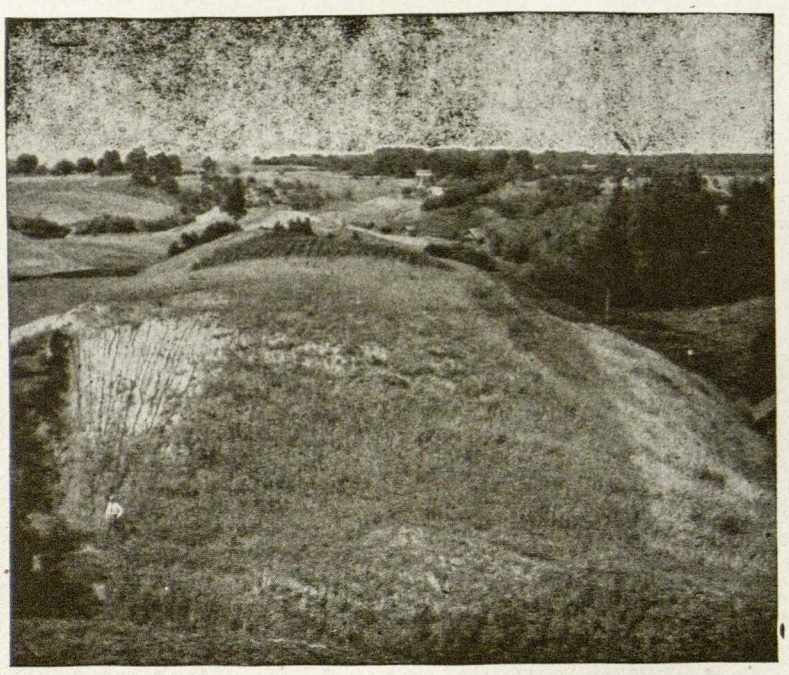

VORUTOS PILIAKALNIS
ANYKŠČIŲ APYLINKĖSE
Nuotr. A. Bendoriaus

R. KALPOKAS:

MINDAUGO KARŪNACIJA

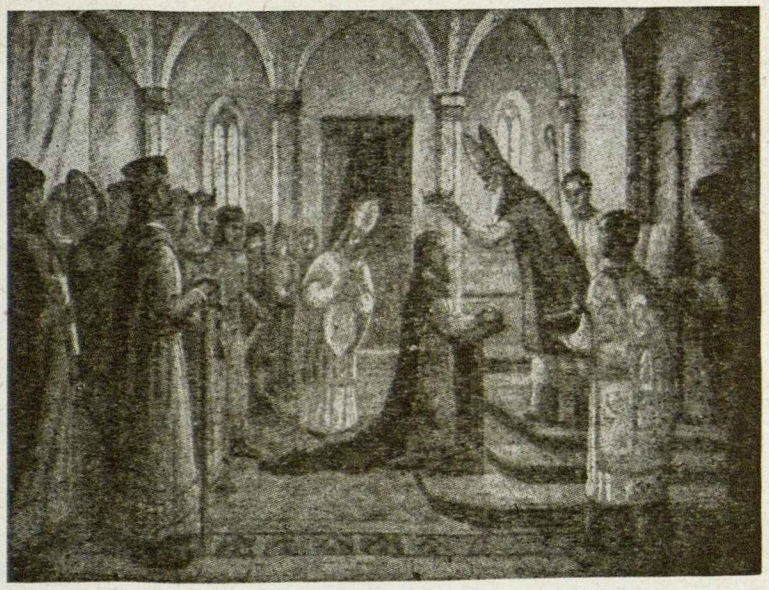

niuose, mes ir valstybinio gyvenimo liudijimų retai teužtinkame. Tačiau jų yra. Vienas toks ryškus liudijimas yra žinomas 853 m., t. y. lygiai 400 metų prieš Mindaugo karūnaciją. Jį mes randame Skandinavijos apaštalo šv. Anskaro biografijoje, kur, pasakojant apie krikščionybės sutvirtėjimo Skandinavijoje veiksnius, prisimenamas karaliaus Olafo žygis prieš nepaklusnius kito Baltijos kranto gyventojus, atsisakiusius mokėti duokles. Kariuomenė apgulusį Apuolės pilį (palei Skuodą), kuri buvusi centras stambios srities — valstybės ir privertusi duokles toliau mokėti. Mes galime netikėti šv. Anskaro biografo pasakojimu, kad Apuolėje tada buvę užsidarę net 15,000 karių, galime skaičių sumažinti iki keleto šimtų, tačiau juk negalime netikėti, kad duoklės buvo renkamos, o jas mokėjo kažkokios valstybėlės, kunigaikštijos. Negalime taip pat prileisti, kad kokios nors valstybėlės tada būtų buvę vien Žemaičių ir Kuršo pasienyje, o jų nebūtų buvę kitose srityse, kur juk gyveno tos pačios kultūros žmonės.

Šv. Anskaro biografo pasakojimas liečia vad. normanų laikotarpį. O archeologai mums įrodo, kad IX a. Pabaltijy būta visos eilės normaniškų pilių, kurios sugriautos ir sudegintos X a. beabejo sukilusių vietos gyventojų. Nejaugi galima būtų prileisti, kad normanų atsikratyta be vadovybės ir taip pat be vadovybės likta toliau gyventi? Tai būtų jau perdidelis "tamošiškumas". Istorijos šaltiniai niekad neparodo visos gyvenimo pilnumos. Visada apie daug ką tenka spręsti iš netiesioginių liudijimų. Juo mažiau yra šaltinių, tuo daugiau tenka daryti tokių išvadų. Svarbu tik, kad tos išvados nebūtų nelogiškos, iš piršto išlaužtos. Šitam atsitikime ir reti, bet ryškūs, faktai yra pakankami, kad lietuvių valstybinio gyvenimo pradžią laikytume įrodytą jau bent nuo IX amžiaus, nors to gyvenimo forma mums ir nėra žinoma.

Mes nežinome ar tai buvo visą Lietuvą apimanti valstybė, ar smulkios valstybėlės, ar tai buvo kunigaikštijos, ar kažin kurios formos demokratijos, bet tai ir nesvarbu. Svarbu, kad tai nebuvo po miškus išsibarsčiusi masė, bet politiškai organizuota tauta. Visą kraštą apimančios valstybės IX a. gal ir nebuvo, tačiau tai nereikštų, kad lietuviai būtų neturėję valstybinio gyvenimo. Juk ir senieji graikai vienos valstybės neturėjo, bet kokios aukštos valstybinės kultūros jie pasiekė!

Mindaugas Lietuvos valstybinėje raidoje

Mindaugą netinka laikyti Lietuvos valstybės kūrėju. Tačiau jis mums svarbus ir didelis politikas ne dėl to, kad yra pirmasis Lietuvos valdovas, apie kurį turime istorinių žinių. Žinios galėjo prasidėti ir su kitu valdovu. Bet, tenka pasakyti, jos būtų buvusios vėlesnės, jei valdovas nebūtų daręs to darbo, kurį darė Mindaugas.

Mindaugas buvo pirmasis mums žinomas valstybės centralizatorius. Jis išjudino Lietuvos vidaus gyvenimą. Jo sukeltos bangos nusirito į kaimyninius kraštus ir ten pakliuvo į raštus, iš kurių ir mes šį-tą sužinome. Jei to jis būtų nedaręs, jei šitos centralizacinės savo veiklos išdavoje nebūtų užmezgęs ryšių su Vakarų Europa, ir apie jį mes nežinotume nieko, kaip nežinome apie jo pirmatakus, kaip mažai ką težinome, kas dėjosi pora dešimtmečių po jo.

Berods, tiksliausiai Mindaugo vaidmenį Lietuvos valstybinėje raidoje aptarė pastarojo meto vienas geriausių Lietuvos istorikų H. Paszkiewicz, kuris sukūrė labai patikimą teoriją, kad prieš Mindaugą Lietuva jau buvusi centralizuota valstybė, bet kiek anksčiau suskilusi panašiai, kaip Lenkų karalija arba Kijevo valstybė, o Mindaugas ją vėl suvienijo. Šitas savo išvadas prof. H. Paszkiewicz padarė ne remdamasis kokiais naujais šaltiniais, bet išvedė iš visiems senai žinomų faktų, remdamasis analogija ir vėlesniais laikais Lietuvos gyvenime veikusiais valstybiniais papročiais.

Iš Mindaugo laikų mes nedaug faktų težinome. Nežinome net, kada jis perėmė iš tėvo valdžią. Vienas iš pagrindinių žinomų faktų yra 1219 m. Lietuvos kunigaikščių sutartis su Volyne, nupasakojama Volynės metraštyje.

Iš lietuvių pusės ją sudarant dalyvavo net 21 kunigaikštis, kurių ir vardai žinomi. 5 iš tų kunigaikščių yra vadinami vyresniais, o kiti jaunesni (ne amžiu, bet padėtim), jų giminaičiai. Šita sutartis anksčiau buvo laikoma įrodymu, kad 1219 m. vienos Lietuvos valstybės nebuvę, nors nėra jokių įrodymų, kad vienas iš anų 5 negalėjo būti pats vyriausias. Tuo tarpu prof. H. Paszkiewicz nurodo priešingai, kad tai yra įrodymas, jog valstybė jau yra, nors necentralizuota.

Iš tikrųjų, jei visų šitų 21 kunigaikščio sritys nebūtų sudarę vieno valstybinio vieneto, tai koks būtų buvęs reikalas daryti sutartį su Volyne tokiems, pav., Žemaičių kunigaikščiams, kurių sričių sienos su Volyne toli nesusisiekė? Bet jei sutartis daroma su visu vienetu—sritinių kunigaikštijų junginiu, — jų dalyvavimas yra suprantamas. Ir vėlesniais laikais Lietuvos valdovai niekad nedarė jokių sutarčių su užsienio valstybėm vieni, bet visada visi kartu. Mums yra žinomų sutarčių tekstų iš Algirdo-Kęstučio laikų, ir jos visos yra sudarytos visų brolių bei pusbrolių, valdžiusių atskiras sritis. Tik tai atsimindami, mes tegalime, pav., suprasti kodėl taip įsiuto Kęstutis, kai Jogaila sudarė su Ordinu sutartį be jo. Tad ir 1219 m. sutartis suprastina lygiai taip, kaip ir vėlesnių laikų kunigaikščių grupių sutartys. Nerodo valstybės suskilimo, bet tik savotišką jos struktūrą, XIV amž. sutartys, tai kodėl gi valstybinį padrikumą turi rodyti 1219 m. sutartis, kuri nuo anų vėlyvesnių niekuo nesiskiria?

Faktas, kad 21 kunigaikštis priklausė tik 5 giminėms, kurios savo tarpe, galimas dalykas, dar turėjo giminystės ryšių, tikrai gali būti laikomas įrodymu, kad visa Lietuva Mindaugo valdymo pradžioje buvo suskilusi iš vieno vieneto paveldėjimo dalybų keliu. Mindaugas tuo būdu bus buvęs suskilusios valstybės vienytojas, centralizatorius. Ką

(Perkelta į 110 psl.)

KRIKŠČIONIŠKOSIOS KULTŪROS KELIU

TOMAS ŽIŪRAITIS, O. P.

Daug gyvenimo kelių: žinomų ir nežinomų. Vieni jų tiesūs, žavūs; kiti — vingiuoti, klaikūs. Vienais ir kitais keliais žmonės keliauja sau laimės, geresnio gyvenimo jieškoti. Keliai skirtingi, nes žmonių troškimai nevienodi. Tačiau ne visais keliais laimė sutinkama, nes dauguma keliauja ne tik skirtingais, bet klaidingais keliais. Klystkelių retas kuris išvengs, bet pagrindinė žygio kryptis turėtų būti aiški ir tikra — krikščioniškosios kultūros kelias.

Kultūra — mielas žodis. Jis jautriausio žmogaus neužgaus. Kiekvienas normalus žmogus nori būti kultūringas. Tik ne kiekvienas ryžtasi kultūringam gyvenimui... "Gyventi – reiškia nuveikti patamsių gaivalus tiek prote, širdyje, tiek gyvenime", — Ibsenas. Gyventi, reiškia kultūringai gyventi. Kultūra — gyvenimas. Toks gyvenimas reikalauja savęs ir aplinkos skaidrinimo; reikalauja plėšti apleistus ir dar nepajudintus dvasios dirvonus, berti į juos tikrąją sėklą, kurią užtinkame amžinosios kultūros lobyne — Evangelijose ir žmonių sukurtose vertybėse. To siekia krikščionybė. **Taigi ir krikščioniškoji kultūra bus nuolatinis mūsų vidaus pasaulio tobulinimas, vertybių ugdymas, turint pagrindinį tikslą siekiantį mūsų asmeninės pažangos, žmonijos gerovės, augščiausio Gėrio-Dievo garbės.**

Krikščioniškoji kultūra yra ne už žmogaus ribų, kaip civilizacija, bet žmoguje, jo gyvenimo centre: sieloje, jos galiose. "Siela yra tas, kuo mes gyvename, jaučiame ir protaujame; sielos galios — protas, valia ir jausmai" — sako Aristotelis. Dėka protingosios sielos esame žmonės. Todėl sielos ir jos galių ugdyme užtinkame krikščioniškąją kultūrą, kuri prasideda intelektualine (proto) kultūra, nepamiršdama estetinės, ypačiai dorovinės kultūros ir baigiasi religine kultūra. Tai krikščioniškosios kultūros kelias, vedąs į tikrojo žmogaus ir tautų gyvenimą, jo atbaigimą.

1. Intelektualinė (proto) kultūra reiškiasi išlavinto proto tiesos pažinimu. Tiesa yra mūsų proto sprendimo sutapimas su sprendžiamuoju faktu tikrovėje. Tiesą pažinti, ja gyventi yra žmogaus prigimties reikalavimas. Kada žmogus sąmoningai prasilenkia su tiesa, tada jis pajunta pačios prigimties priekaištą ir bausmę. Jis nesijaučia normalus, jaučiasi lyg netikėtai pagautas. Sveikoji prigimtis ji išduoda, nes kiekvienas žmogus yra sukurtas pagal tokį planą, kurio pagrindinės linijos yra tiesa ir teisingumas. Ir didžiausiam tiesos, teisingumo niekintojui nepavyks visiškai nutildyti tą prigimties balsą, priekaištą, net išdavimą. Pats vidaus balsas skatina mus į intelektualinę kultūrą. Intelektualinė kultūra nereikalauja tapti mokslininku, išminčium, pakanka, kaip galima plačiau, giliau ir išsamiau lavintis bent įdomautis savo srityje ir bendrame išsilavinime. Ypatingai yra svarbu žinoti: kam žmogus gyvena? Atsakymas į šį klausimą parodys, kaip plati, gili ir gyvenimiška mūsų intelektualinė kultūra.

Nors minima kultūra yra labai svarbi, bet ji dar neviskas. Išmintingasis Sokratas šį kartą klydo tvirtindamas, kad žinojimas daro žmogų dorą. Dažnai gyvenime priešingai pasitaiko. Tada kiekvienas mokslininkas, išminčius turėtų būti tobuliausias. Proto kultūros nepakanka. Ji yra tik pirmas, sakyčiau, krikščioniškosios kultūros žingsnis. Reikia jai gyvenimiško patrauklumo, skonio, grožio, etikos.

2. **Estetinė kultūra.** Estetinė kultūra skatina pamėgti grožį gamtoje ir mene, reiškiant tą pamėgimą kūrybiniu menu arba bent nuoširdžiu grožio džiaugsmu, išgyvenimu. Reikia taip pat, kad mūsų mintys, jausmai ir gyvenimas atitiktų tikrojo grožio, estetikos principus. Tikrasis grožis yra nesuinteresuotas, nesavanaudiškas gėrėjimasis. Kai stebime banguojantį javų lauką, žavimės jo svaiginančiu liūliavimu, spalvų žaidimu, bangų siūbavimu ir t.t., tada estetinis grožio pajautimas. Kada ūkininkas gėrisi tuo pačiu javų lauku, tikėdamasis iš jo naudos, pinigo, — tai suinteresuotas, praktiškas džiaugsmas, bet ne estetinis grožio pergyvenimas. Niekas nedraudžia estetui apie naudą pagalvoti ir jos turėti, bet nuolat tomis mintimis gyvenant — nebūsime estetikai pakankamai jautrūs, bus nemenka kultūrinė spraga. Toks žmogus visur tik praktiškos naudos jieškos, pamiršdamas net švarą ir higienos reikalavimus, pamiršdamas pavojų savo ir kitų sveikatai...

Estetinė kultūra būtina, bet savo ribose. Kraštutinumų jokia kultūra nepripažįsta, juo labiau fanatizmas jai nepakeliui. Vien estetiniais jausmais vadovaudamasis žmogus, jis nesiims raupsuotuosius, sužeistuosius slaugyti, invalidus globoti, bent juos nuoširdžiai užjausti, jiems padėti. Be to, kartais estetikai yra priimtina tai, kas gražu, bet nevisai padoru. Taigi krikščioniškajai kultūrai nepakanka estetinės ir intelektualinės - proto kultūros.

3. Dorovinė kultūra. Ši kultūra, sakyčiau, yra pagrindas pirmųjų dviejų. Dipl. Inž. J. Rugis visai teisingai viename savo straipsnyje vertina prancūzų poeto Valery nuomonę apie kultūrą: "Man atrodo, kad gal vaizdžiausiai išreiškė, kas tai yra kultūra, garsusis prancūzų poetas Paul Valery. Jis, apibūdindamas tautos kultūringumą, išsitarė, kad kultūringa tauta galima skaityti tą tautą, kuri dvasinėm vertybėm suteikia daugiau reikšmės ir vertės nei tos vertybės, jų turi praktiškam gyvenimui. Kultūros sąvoka rišasi su tuo, kas liečia žmonių gyvenimo dvasinę sritį: tikyba, moralė, etika, estetika, abstraktūs mokslai, dailė, poezija. Tose srityse kultūra ir pasireiškia ("Draugas", 1950-XII-23, priedo Nr. 297). Suprantama, be dorovinio lavinimosi jokia kultūra neįmanoma. Kultūringas žmogus nesvaigs dorovės viršūnėse, bet nenusimins laikinai patekęs į dorovingumo pakalnę, žemumas. Jo visos pastangos bus kopti augštyn, drąsiai augštyn į dvasinio gyvenimo Alpių viršūnes. Ir didžiausias jo rūpestis bus tose augštumose ne tik išsilaikyti, bet tenai vis naujus horizontus atrasti ir kitus jais sužavėti.

4. Paskutinis krikščioniškosios kultūros žingsnis — **religinė kultūra.** Aukščiau minėtas kultūros žygis nėra tik vienai krikščionybei būdingas. Tą užtinkame ir nekrikščioniškose tautose. Prisiminkime senąją Graikiją, jos Sokratus, Platonus, Aristotelius ir kitus, kurie iki šių dienų yra didžios asmenybės. Tai buvo žiloje senovėje. Šių dienų Graikija tuo pasididžiuoti negali, nes trūko jai krikščioniškosios gyvybės, kuri genialią jų kultūrą būtų ne tik iki šių laikų išlaikius, bet dar į didesnius laimėjimus išvedus. Roma perėmė senosios Graikijos kultūrą, suteikdama jai krikščioniškąjį pradą, todėl ji liko visiems laikams nemari. Ir vis dėlto atrodo, kad ir Romos kultūra eina išsigimimo keliais... Tai ne Romos kultūros kaltė, bet nuo jos kultūros nusigręžusiųjų. Pamiršo kai kurie žmonės ir tautos, kad tikroji kultūra randa savo atbaigimą religijoje ir tai Kristaus apreikštoje religijoje. Suprantama kodėl. Toji religija, tobulai jungdama mus su augščiausiu Gėriu, jungia mus ir kiekvieną su vienintėliu tikrųjų vertybių šaltiniu — Dievu. Tokiu būdu krikščioniškoji kultūra Kristaus religijoje įgauna naują prasmę, naują amžinojo gyvenimo turinį — šventumą. Šventumas — paskutinis kultūros ir asmenybės žingsnis, nes jis yra tobuliausia žmogaus prigimties harmonija, atbaigimas; šventumas yra stipriausias ryšys tarp Dievo ir žmogaus (Plg. Prof. P. Dr. A. Mager, O.S.B. Der Daemonismus unserer Zeit, in "Klerus-Blatt", Salzburg 1946, Nr. 4, psl. 26). Religinė kultūra — tikrosios kultūros apvainikavimas.

Pilnoji žmogaus kultūra nepamiršta ir kūno kultūros. Šia proga norėjosi priminti krikščioniškosios kultūros dvasinį kelią, kuris dabarties vis labiau pamirštamas. Tas kelias sunkus, tolimas, bet mielas ir būtinas. Būkime drąsūs, kaip arai, savajame žygyje!

PILNĖJANTIS MĖNUO

RABINDRANATH TAGORE

Išvertė Juozas Tininis

KŪDIKIO KELIAS

Jei kūdikis tik norėtų, jis galėtų šią akimirką nuskristi į dangų.

Ne be reikalo jis mūsų nepalieka.

Jis mėgsta glausti savo galvą prie motinos krūtinės ir niekados negali ištverti, nematydamas jos.

Jis pažįsta visas išmintingų žodžių rūšis, nors nedaugelis žemėje gali suvokti jų prasmę.

Ne be reikalo jis niekados nenori kalbėti.

Vienintėlis dalykas, kurio jis nori, — tai išmokti motinos žodžių iš motinos lūpų. Štai kodėl jo žvilgis toks nekaltas.

Kūdikis turėjo krūvą aukso ir perlų, tačiau jis atėjo į šią žemę kaip elgeta.

Ne be reikalo jis atėjo persirengęs .

Šis mielas, mažas, nuogas elgeta dedasi esąs visiškas vargšas, kad galėtų išprašyti motinos meilės turtų.

Kūdikis buvo laisvas nuo visų varžtų mažyčio pilnėjančio mėnesio šalyje.

Ne be reikalo jis išsižadėjo savo laisvės.

Jis žino, kad mažame motinos širdies kampelyje yra vietos begaliniam džiaugsmui ir kad daug malonesnis dalykas negu laisvė, — tai būti sugautam ir suspaustam mielų jos rankų.

Kūdikis niekados nežinojo, kaip verkti. Jis gyveno tobulos palaimos šaly.

Ne be reikalo jis yra pasirinkę ašarų liejimą.

Nors savo malonaus veido šypsniu jis traukia prie savęs ilgesingą motinos širdį, tačiau maži jo verksmai smulkiuose nesklandumuose audžia dvigubą pasigailėjimo ir meilės kaspiną.

NEĮVERTINTA IŠTAIGA

Ak, kas buvo tas, kuris nuspalvino tą mažą drabužėlį, mano vaike, ir tavo gležnus sąnarius pridengė ta maža tunika?

Tu išėjai ryte žaisti į kiemą, kur bėgiodamas krypuodavai ir parpuldavai.

Bet kas buvo tas, kuris nuspalvino tą mažą drabužėlį, mano vaike?

Koks dalykas tau sukelia juoką, mano gyvybės pumpurėli?

Motina tau šypsosi, stovėdama ant slenksčio.

Ji ploja rankomis, ir jos apyrankės skamba, ir tu su savo bambukine lazdele rankoje šoki kaip mažytis piemenėlis .

Bet kas tau sukelia juoką, mano gyvybės pumpurėli?

O elgeta, ko tu prašai, kabindamasis abiem savo rankom apie motinos kaklą?

O godi širdie, ar aš turiu nuskinti pasaulį, kaip vaisių nuo dangaus, kad jį padėčiau ant tavo mažo rožinio delno?

O elgeta, kokios išmaldos tu prašai?

Vėjas neša tolyn džiūgaudamas tavo kojų grandinių varpelių žvangesį. Saulė šypsosi ir saugo tavo drabužėlį.

Dangus būdi viršum tavęs, kai tu miegi savo motinos rankose, o rytas ateina ant pirštų galų prie tavo lovos ir bučiuoja tavo akis.

Vėjas neša tolyn džiūgaudamas tavo kojų grandinių varpelių žvangesį.

Daili sapnų feja skrenda pas tave per apytamsį dangų.

Visos pasaulio motinos sėdi šalia tavęs tavo motinos širdy.

Tas, kuris griežia savo muziką žvaigždėms, sėdi prie tavo lango su fleita.

Ir daili sapnų feja skrenda pas tave per aptemusį dangų.

MIEGO VAGIS

Kas pavogė miegą nuo kūdikio akių? Aš turiu žinoti.

Pasikabinusį ąsotį prie savo juosmens, motina išėjo atsinešti vandens iš čia pat esančio kaimo.

Buvo vidurdienis. Vaikų žaidimo laikas buvo pasibaigęs. Antys tylėjo tvenkinyje.

Piemenėlis miegojo banijanmedžio pavėsyje,

Gervė stovėjo rimta ir rami pelkėje, arti mangomedžių miškelio.

Tuo tarpu atlėkė paukštis miego vagis ir, pagriebęs miegą nuo kūdikio akių, nuskrido.

Sugrįžusi motina rado savo kūdikį vaikščiojantį po kambarį, visomis keturiomis.

Kas pavogė miegą nuo mūsų kūdikio akių? Aš turiu žinoti. Aš turiu surasti vagį ir jį surakinti.

Aš turiu išžiūrėti aną tamsią lindynę, kur per granito nuolaužas ir apsiblaususius akmenis teškena mažytė srovelė.

Aš turiu išjieškoti migdančią bakulomedžių miškelio paunksmę, kur balandžiai burkuoja savo lizduose ir kur fejų kojų grandinės žvanga žvaigždėtu naktų ramybėje.

Vakare aš išžiūrėsiu šnabždančią bambukų girios tylą, kur švituliai švaisto savo šviesą, ir kiekvieną sutiktą būtybę klausiu: "Ar kas gali man pasakyti, kur gyvena miego vagis?"

Kas pavogė miegą nuo kūdikio akių? Aš turiu žinoti.

Ar aš neturėčiau jam duoti geros pamokos, jei tik galėčiau jį sugauti.

Aš iškrėsčiau jo lizdą ir žiūrėčiau, kur jis krauna savo suvogtą miegą.

Aš jį visą pasigrobčiau ir parsineščiau namo.

Aš gerai surišėiau abu miego vagies sparnus ir padėčiau jį ant upės kranto ir tada leisčiau jam žaisti žuvavimą drauge su nendre tarp bėžių ir vandens lelijų.

Kada rinkos lankymas baigsis vakare, ir kaimo vaikai susės ant savo motinų kelių, tada nakties paukščiai išjuokdami šauks jam į ausį:

"Kieno miegą dabar tu vogsi?"

(Bus daugiau)

A. RENOIR:
DAILININKO SŪNUS

SUVALKIEČIŲ LAIDOTUVIŲ APEIGOSIR RAUDOS

Aprašė URŠULĖ ŽEMAITIENĖ, Čikagoje

Redagavo JONAS BALYS

SARGINIMAS IR MARINIMAS

Žmogui susirgus namiškiai daro viską, kad tik jis pasveiktų. Kai ligonis jau visai silpnas, namiškiai labai rūpestingai jį prižiūri. Ir kaimynai padeda: budi per naktis prie ligonio, patarnauja kas kuo gali, pavaduoja namiškius. Kas moka skaityti, tai skaito maldas prie ligonio, kurių daug yra knygose Didysis Šaltinis. Ligonis prašo, kad kunigą pašauktų ir jo prašymas būna mielu noru patenkintas.

Kada ligonis visai pradeda silpnėti, uždega grabnyčią, t. y. pašventintą žvakę ir įduoda ligoniui į rankas. Vienas turi prilaikyti, nes ligonis jau neturi jėgų. Visi suklaupia ant žemės ir meldžiasi, skaitydami maldas prie mirštančio. Grabnyčia mirštančiojo rankoje reiškia, kad jis turi apsišviesti kelią į amžinąjį gyvenimą eidamas. (Pirmykštė prasmė: ugnis nubaido piktas dvasias. J. B.). Namiškiai verkia, alpsta iš gailesčio.

PAŠARVOJIMAS

Kai gyvybės ženklų jau nesimato ir žmogus tikrai yra miręs, tada numirėlį nuprausia ir aprengia. Jei miręs yra vyriškis, tai kokie du ar trys vyrai mirusį gražiai nuprausia, nuskuta barzdą, nukerpa plaukus ir aprėdo jau seniai turėtais parengtais drabužiais. Vyrą daugiausia rengia švariais baltais marškiniais ir tamsiais kitais drabužiais. Kada aprėdo, tai pašaukia kitus žmones, visus kurie buvo prie mirštančio. Numirėlis dar būna ant lovos aprengtas, iki pataiso vietą pašarvoti.

Vieta yra tokia: pataišo vidury kambario iš lentų tokį žemą stalą, užtiesia baltą paklodę, padeda pagalvėlę taip pat čystą, tada vyrai paima mirusį nuo lovos ir padeda ant to žemo stalo. Gale galvos pastato šventą paveikslą, mirusiojo globėją, o jei neturi tokio, tai pastato V. Jėzaus kokį paveikslą ir kryželį. Į rankas numirėliui įdeda kokį mažą galutį šventintos žvakės (grabnyčios) ir čystą naują skepetaitę. Apie rankas gražiai apvynioja rožančių. Tie daikteliai reiškia: grabnyčia tai turės apsišviesti kelią eidamas ant Dievo teismo, skepetaitė — turės kuo ašaras nusišluostyti, rožančius — gyvas būdamas kalbėjo. Jei moteriška mirus, tai moterys nuprausia, sušukuoja ir supina kasas, aprengia. Vyrai tik padeda paguldyti ant to stalo, kuris pataisytas pašarvoti. Taip pat ir visa kita pataiso, kaip vyriškam: paveikslą deda taip pat savo globėjos, į rankas prie grabnyčios ir skepetaitės deda rožančių. Dar kaip vyrui, taip moteriai įdeda į rankas mažytį paveikslėlį, taiko savo globėjo ar globėjos.

Mažyčiui ir šiaip jaunam mirus nededa į rankas grabnyčios nei skepetaitės, tik šventą paveikslėlį. Merginai į rankas įdeda gražią rūtų šakutę. Jaunus ir mažyčius, jų kūnus ir grabus, puošia visokiom gėlėm ir kaspinais, o senų niekuo nepuošia, nes jų kūnas negarbus.

Moteris rengia drabužiais sulig jų amžiaus: jaunas mergaites daugiausia baltais drabužiais, senesnes pilkais ar mėlynais, kas kaip turi ir nori.

Vandenį, kuriuo numirėlį prausė, išlaisto apie trobas, kad vabalai, varlės ir kitas brudas išnyktų.

ŠERMENYS

Kai pašarvoja, tai visi, kas tik yra susirinkę prie mirštančio, pagieda "Aniolas Dievo". Katrie žmonės labai reikalingi savo namuose, tai tie išeina, o katrie laisvesni, tai lieka mirusiojo namiškiams pagelbėti. Išneša daugumą daiktų iš pirkios, kad būtų daugiau vietos žmonėms per šermenis kur atsisėsti. Pataiso stalus ir suolus giesmininkams ir kt. Jei dienos laiku miršta, tai tuojau eina vienas namiškių ar paprašytas kaimynų žmogus per visą kaimą ir, pranešdamas tą liūdną žinią, prašo kaimo žmones į šermenis. Taip pat siunčia ką į kitus kaimus, paprašyti gimines ir pažįstamus.

Vienas namiškių važiuoja pranešti savo klebonui, kad jų šeimoje pagrabas ir sutaria kokią dieną turi atsibūti laidotuvės. Mažyčiui mirus laidojama į antrą dieną po mirties, o suaugusį į trečią dieną. Jei nori laidouves turėti su mišiom, tai paima iš bažnyčios dvi žvakes, dvi vėliavas (karūnas) ir kryžių. Mažyčiam ar paaugliui karūnos arba paparčiai yra baltos medžiagos, su raudonais kryželiais, gražiai prisiūtais ant abiejų šonų; o senam žmogui karūnos yra juodos medžiagos ir ant vienos pusės kryžius baltos medžiagos, o ant kitos pusės kaukuolė. Kai parveža tuos daiktus, tai kryžių pastato gale mirusiojo galvos, žvakes iš abiejų šalių, o karūnas pastato lauke abipus išeinamųjų durų į kiemą.

Kambary, kur yra numirėlis, būna sustatyti stalai ir baltai užtiesti. Ant stalo pastatytas kryželis. Kas tik ateina į šermenis, tai pirmiausia atsiklaupia ir sukalba poterius. Tada atsistoja, prieina prie stalo, paima kryželį, pabučiuoja ji, persižegnoja ir pasako balsiai: "Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus." Ten esantieji atsako: "Ant amžių ir t.t." Kiekvienas atėjęs sėda, kur jam gerai: visos vietos lygios ir šermenyse visi svečiai lygūs.

GRABAS

Mirusiam tuojau daromas grabas. Kas iš namiškių važiuoja į miestą parvežti šermenims reikalingo valgio ir kiek gėrimo. Parveža ir mirusiam čeverykus, žinoma, labai pigaus padirbimo. Jeigu gauna gatavą grabą pirkti, tai gerai, o jei ne, tai perka lentų ir namie grabą daro, kas moka. Bėdos nėra: yra daug žmonių, mokančių labai gražius grabus padaryti. Grabas senam žmogui daugiausia juodos spalvos ar ir visai nedažytas. Mažyčiam irgi daugiausia būna tik baltos lentos ar baltai nudažo. Paaugusiam grabas būna daugiausia šviesiai pilkos ar melsvos spalvos. Kūnas būna pašarvotas ant lentų iki grabą padaro ar gatavą gauna pirkti.

Grabą atnešus į triobą, visi esantieji sustoja. Vyrai įdeda numirėlį į grabą, o visi gieda "Aniolas Dievo." Grabe esti pridėta plonų skiedrelių, nuobliuotų nuo lentų, kai grabą darė, ir būna išklotas baltu audeklu. Senam žmogui įdeda į grabą po šonu šventintų gėlių, kurias šventina per Devintinių mišparus, ar per Žolinės šventę, ir kadugių šakutę, pašventintą per Verbas. Mažyčiui nededa švęstų gėlelių. Kas jau anksčiau mirusio rankose buvo įdėta, tą palieka taip, kaip yra.

Grabe kūną sutaisius, giesmininkai užgieda psalmių giesmę: "Viešpatie, uždegime ir rūstybėje savo, neskandink dėl bjaurybių mane tarną Tavo." Gieda dar giesmę: "Verk biedna dūšia šiandieną, gale grabo stovėdama, ant to kūno veizėdama, griekus savo apverkdama." Namiškiai ir giminės graudžiai verkia ir rauda.

GIEDOJIMAS

Geri žmonės gieda prie numirėlio šventas giesmes. Vaikinai ir merginos, kad ir gana sunkiai dienos metu nusidirbę, gieda per naktį giesmes. Ir giesmes pritaiko. Senam mirusiam žmogui gieda apie mirtį, apie Dievo teismą, apie tikrą atgailą, apie amžinastį, apie kančias čyščiuje ir pragare. Mažyčiam ar jaunuoliui gieda apie dangaus linksmybes, apie aniolus sargus, apie Dievo malonę, apie Panelę Švenčiausią. Jeigu Gavėnios laikas, tai gieda Gavėnios giesmes, apie kančią Viešpaties.

KAIMYNŲ PAGALBA

Geri kaimynai mirusiojo namiškius labai užjaučia ir padeda: prižiūri jų kiemo tvarką, pašeria ar pagano jų gyvulius. Jeigu lieka maži vaikučiai, juos paima į savo namus, keli išsidalina, juos prižiūri, valgydina ir kaip galėdami linksmina. Jei liko vyras ar moteris, tai guodžia kaip tik įmanydami jų liūdesio valandoje.

Giedoriams duodavo valgyti. Žinoma, namiškiams buvo kaštas, bet tai gražus atsilyginimas žmonėms, kurie budi dvi tris dienas ir naktis. Kiekvienoje šeimoje gali mirtis apsilankyti, tai žmonės yra pasirengę kitas kitam padėti. Sako: "Šiandie jam, o mane rytoj gali Dievas pašaukti, ar ką iš mano šeimynos. Turime būti pasirengę ir vienas kitą bėdoje gelbėti." Taip visas kaimas būdavo liūdesio paliestas. Jei pasitaikydavo šermenys šeštadienį ar sekmadienį, tai jaunimas nedainuoja ir šokių nedaro, visi gausiai lankosi šermenyse ir gieda giesmes.

APRAUDOJIMAS

Saviškiai ir giminės graudžiai verkia ir aprauda mirusį, kalbėdami visokius gražiausius ir brangiausius žodžius, kurių šiaip kalbant negirdėti.

1. **Motina aprauda dukterį**

Jeigu duktė yra mirus ir motina ją laidoja, tai aprauda graudžiausiais žodžiais, išskaičiuodama viską nuo jos gimimo. Ypatingai jei ji jau užaugus ir ištekėjus, dar mažus vaikelius paliekanti, tai pravirkdo visus susirinkusius (ir iš kur ji ima tiek žodžių!), šaukdama savo mylimą dukrelę:

"Brangiausia mano Onyte (ar Maryte), praverk savo melsvas akeles ir pamatyk savo giminėlių ir susiedėlių didį pulkelį, kaip jie visi nuliūdę prie tavo šalelės.

Dukrele mano kvietkele, pratarki nors vieną žodelį! Ką aš dabar darysiu, su kuo aš pasikalbėsiu, su kuo aš vargeliais pasidalysiu, netekus savo taip mylimos ir brangios dukrelės?

Ką aš budinsiu anksti rytelį, kas užvaduos mane dirbant darbelį?

Dukrele mano mieliausia, liūdi tavo senas tėvelis (jeigu tėvas yra gyvas), netekęs savo brangiausios dukrelės. Liūdi tavo broleliai ir seselės, netekę savo mylimos seselės. Liūdi visi giminėlės, netekę savo taip mylimos ir brangios giminėlės. Liūdi visas kaimo jaunimėlis, netekęs vienos taip mylimos iš savo pulkelio.

O dukrele mano brangiausia, liūdi senas tėvelis, kad tau paskyrė taip mažą dalelę: ne margas skryneles, o tik šešių lentų grabelį; kad atskaitė tau dalelę ne šimtą dorelėlių, o tik šventas mišias šventoj bažnytėlėj.

Liūdi tavo broleliai, kad neužtvėrė tau rūtų darželį, o tk supils augštą kapelį.

Liūdi tavo seselės, kad nepasės žalią rūtelę naujam rūtų daržely, o tik ant tavo kapelio augštajam kalnely.

Liūdi tavo jaunimėlio pulkelis, kad nenupins tau rūtų vainikėlį ir nepadabins tave į šventą bažnytėlę su linksmom dainelėm, su aukso kanklelėm, o tik su šventom giesmelėm ir gailiom ašarėlėm, su sunkiais atdūsėliais.

Dukrele mano mieliausia, prašyk Dievulio brangiausio, kad man paskirtų vietelę prie tavo šalelės. O Dieve, Dieve geriausias, o Dieve augščiausias, kodėl neėmei mane vietoj mano dukrelės?

Dukrele mano aguonėle, tarki nors vieną žodelį ir padėkavokie visiem giminėlėm, visiem susiedėliam.

Dukrele mano lelijėlė, kaip mes tave palydėsim, kaip mes tave užmiršim? Mes niekad, o niekad tave neužmiršim. Primins mum visi takeliai, visi darbeliai, — primins seklyčioj naujos staklelės, daržely žalios rūtelės.

Pasiges tavęs tėvelis gražiam rugių laukely; pasiges tavęs broleliai lygiojoj lankelėj; pasiges tavęs seselės žaliam rūtų daržely; pasiges tavęs kaimo jaunieji susiedėliai jaunam jaunimėly, — pakalbės ir paliūdės pamatę, kad jau nėra tavęs ir retesnis jų pulkelis.

Dukrele mano brangiausia, dovanok prašau tavęs mieliausia, gal kada pasakiau tau rūstų žodelį, gal užgavau tavo jauną ir jautrią širdelę, dėl savo vargelių gal pabaudžiau per daug skaudžiai, nesuvaldžius savo širdelės. Dovanok ma, brangiausia dukrele, dukrele mano balandėle.

O kad tu sugrįžtum, aš išrėdyčia viešąjį kelelį, aš iš-

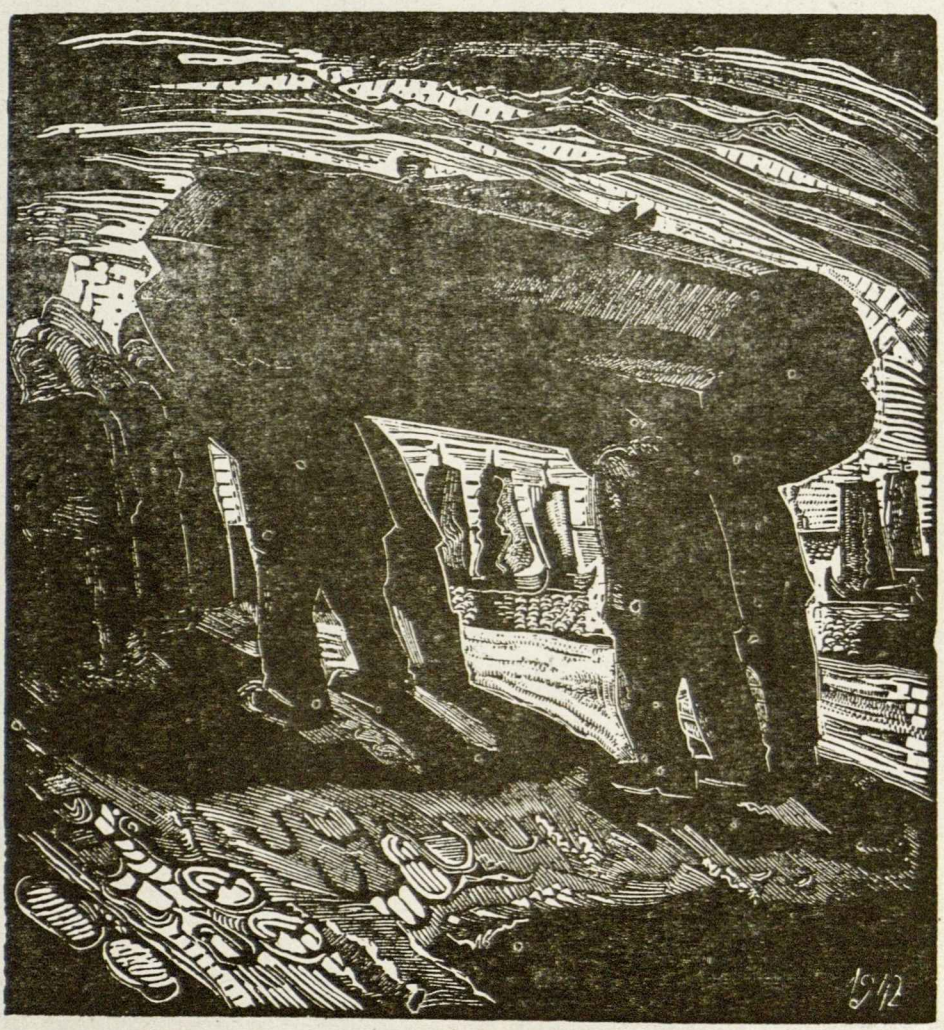

TELESFORAS VALIUS:

KARSTAS

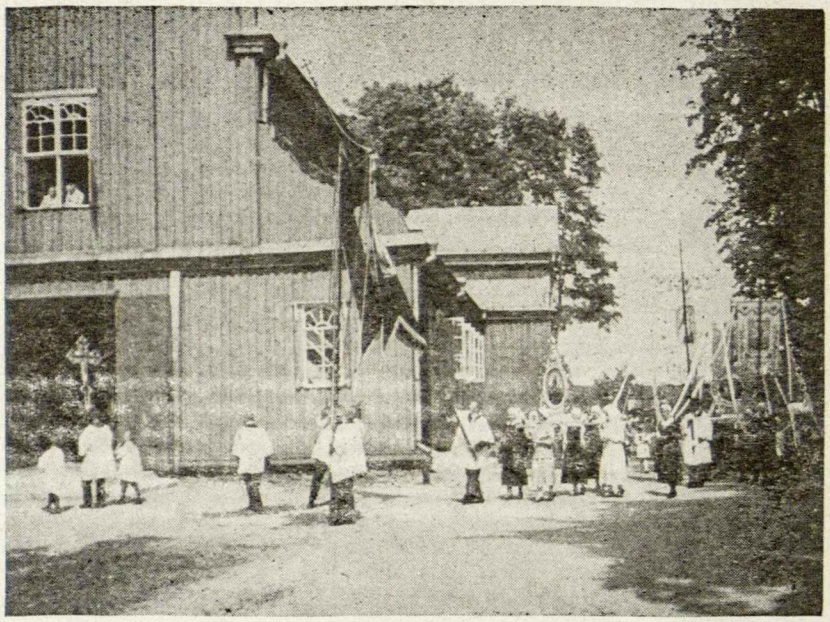

PROCESIJA

Nuotr. prof. S. Kolupailos

kaišyčia žaliojom šakelėm, iš išbarstyčia baltojom kvietkelėm, aš išlaistyčia gailiom ašarėlėm.

Dukrele mano radastėle, jau šį rytelį nepynei sau vainikėlį, nupynė tavo seselės.

Dukrele mano brangiausia, jau susirinko šeši broleliai prie tavo šalelės, ne palydėti tave į anytos dvarelį, o tik į šventą bažnytėlę ir į augštąjį kalnelį, į sierąją žemelę.

O dukrele, dukrele, sugrįžk, brangiausia balandėle!

O kad aš sulaukčia savo dukrelę, aš ją pasitikčia vidury tamsios naktelės, aš priimčia savo dukrelę, kaip mieliausią viešnelę.

Dieve, Dieve, Dievuli brangiausias, duok ma sapnelį sapnuoti apie mano mylimą dukrelę.

O Dievuli augščiausias, duok ma melstis kuo daugiausia, kad aš išprašyčia Tavo šventos malonės, kad mano brangiausiai dukrelei duotum dangaus karalystę.

O kad Dievulis duotų ma daug sunkiai kentėti, kad aš atjausčia suvo dukrelės sunkią ligelę, kaip ji sunkiai ir skaudžiai kentėjo paskutinėm savo gyvenimo dienelėm..."

2. **Motina aprauda ištekėjusią dukterį**

Taip motina viską išskaito netekėjusiai savo dukrelei, o ištekėjusią dar daugiau ir graudžiau aprauda:

"Dukrele mano brangiausia, liūdi tavo prisiegėlė prie tavo šalelės, netekęs savo brangiausios prisiegėlės.

Verkia tavo maži vaikeliai, netekę savo mylimiausios ir taip reikalingos motinėlės. Kas juos priglaus, kas paduos jiem duonos kąsnelį? Kas nupraus ir nušluostys jų ašarotą veidelį? Kas paguldys vėlai vakarėlį, kas padainuos jiem saldžią dainelę, kas palinksmins jų liūdną širdelę? Kas pamokys juos šventą maldelę, kas jiem ištars meilų žodelį? Kam jie pasiskųs savo vargelį, kas užtars už juos nuskriaustus meilų ir teisingą žodelį? Kas paims juos ant savo rankelių, kas pajaus jų visą sunkų vargelį?

Dukrele mano brangiausia, dukrele mano mieliausia, prašyk Dievulį augščiausią, kad duotų jiem sveikatėlę geriausią, kantrybę šventą jų didžiausią, kad jie pajėgtų nešti vargelį sunkiausią ir siratėlių dalelę baisiausią, be savo motinėlės brangiausios."

3. **Motina kviečia sūnų sesers liūdėti**

Jei motina turi sūnų kariuomenėj, arba sūnų (dukterį) Amerikoje, tai dar sako:

"Dukrele mano mieliausia, aš nusiųsčią pilkąjį karvelėlį į svetimą šalelę, pas savo mylimą sūnelį (ar dukrelę), kad nuneštų tą baisią ir liūdną žinelę, apsakytų tavo broleliui (seselei), kad jau neteko savo mylimos ir brangios seselės, aš brangiausios dukrelės ir mažieji vaikeliai mylimiausios motinėlės.

Dukrele mano aguonėle, pareik nors per sapnelį suramink mūs visų taip smūtnas širdeles.

O Dievuli brangiausias, ramink mūs visą šeimynėlę, mūs taip liūdnoj valandėlėj.

O Dievuli geriausias, duok giedrią dienelę, palydėti mano brangiausią dukrelę į paskutinę kelionėlę, į amžiną vietelę, į šventą bažnytėlę, į sierąją žemelę, į augštąjį kalnelį."

O jeigu kas yra miręs iš artimų giminių, — tėvas, brolis ar sesuo, — tai irgi taip pat viską išskaičiuoja: kad nuneštų žinelę tiem visiem mirusiem ir t.t.

Taip motina graudžiai aprauda dukrelę (ar sūnelį), suminėdama visus jos darbus, pritaikydama gėlių ir net paukščių vardus.

4. **Motina aprauda nevedusį sūnų**

Mirusį sūnų irgi aprauda, tarydama gražiausius žodžius, gausiai liedama ašaras, nesigailėdama savo sveikatos ir nesirūpindama pati savimi:

"O sūneli mano brangiausias, sūneli mano balandėli, sūneli mano bijūneli, tavo dalelė liūdniausia, tavo dienelės gražiausios suteikė mum gailestį didžiausią.

Palikai visą pulkelį savo jaunų jaunimėlių. Liūdi tavęs jauno pulkas jaunų brolelių ir seselių. Liūdi senas tėvelis netekęs savo jauno sūnelio artojėlio. Liūdi žirgeliai netekę savo taip gero valdonėlio; tu neateisi pas juos anksti rytelį, nė vėlai vakarėlį.

O sūneli mano, širdies žiedeli, o sūneli, tėvelio užvadėli, kas jį užvaduos jo senam amžely, kas nudirbs už jį darbelį?

O sūneli mano dobilėli, sūneli mano brangiausias, praverk savo melsvas akeles, pamatyk savo brangaus jaunimėlio pulkelį prie tavo šalelės, — liūdi jaunieji broleliai ir seselės.

Jau susirinko visi giminėlės ir visi susiedėliai, jau parengti žirgeliai ant didžio dvarelio, jau pasirengę šeši broleliai nuliūdę stovi prie tavo šalelės. Visi nuliūdę, ašarotais veideliais, paskutinį kartelį palydėti tavo jauną į paskutinę kelionėlę, į šventą bažnytėlę, į augštąjį kalnelį, į sierąją žemelę.

O sūneli mano aniuolėli, palydės tave jauną ne su dainelėmis, ne su aukso kanklelėm, ne su puikiom muzikėlėm, tik su šventom maldelėm, su graudžiom giesmelėm, su gailiom ašarėlėm, su sunkiais atdūsėliais.

O sūneli mano sakalėli, jau paskutinis rytelis, kaip aš tave matau naujam grabely. Aš daugiau tave nematysiu vaikščiojant po didį dvarelį, aš negirdėsiu tave plakant plieno dalgelį, aš nematysiu tave pjaunant lankoj žalią šienelį, aš nematysiu tave ariant lygų laukelį..."

Taip motina rauda, laužydama savo suvargusias rankas ir raudama plaukus nuo galvos. Ir būtų tikrai akmeninė širdis, jei kas galėtų susilaikyti neverkęs kartu su ta motina. Jei motina turi sūnų kariuomenėje ar Amerikoje, tai sako tuos pačius žodžius, kaip ir dukters raudodama. Jei kas yra iš giminių miręs, tai irgi taip pat suminavoti yra (ž. augščiau apie dukterį).

(Bus daugiau)

KARALIŲ VIEŠKELIO PASLAPTIS

V. JONIKAS

Karalių vieškelis, kurio paslaptis čia bus atskleista, prasideda iš nežinios, vingiuoja Baltijos pajūriu, peršoka Nemuną, prašliaužia pro senų atkalnių šlaitus ir dingsta nežinioje. Nerasime jokiuose raštuose žinios, kas ir kada įmynė pirmąsias to vieškelio pėdas, tiktai pasėmę jo pilko smėlio saują, jei priglausime prie širdies, karštoje ilgesio ugnyje atgis anų sudilusių amžių dulkės ir prisikels šviesi pasaka su skaisčiomis nuotakomis, karais ir karaliais.

Antai iš amžių glūdumos išnyra Baltas Raitelis ir lekia viesulu per kalvas, budriai žvalgydamasis lygumose, bene pamatys to, kas kėsinasi jo žemių laisvę vargais užgriozti, jo žmonių taikią dainą sudrumsti, jo gerų dievų amžiną garbę suniekinti. Vargas tau, svečios šalies klajūne, jei ne tyra širdimi šičia pasisvečiuoti drįsai! Nelauk už baltų skobnių sodinamas, šviežia briediena vaišinamas, midaus ragu užgeriamas, minkštam patale lepinamas, tiktai ryžkis grįžti namo arba mirk niekingai, ir tavo motina tegul nežino, kur tavo kaulai tręša.

Nedžiūgaukit, germanai, kurie šarvuoti, juodais kryžiais pasiženklinę iš jūros lipate, o jūsų sielos piktu labiau už juodą dervą dega! Ištiks jus visų nedraugų likimas, nes karalius Mindaugas ant seno vieškelio tvirtai atsistojo. Karaliaus valioje rikiuojasi rūstūs giminių seniūnai, mankštinasi šaunūs karių pulkai, nuo rytų lig vakarų vieškelis dunda, o žemaičių girių meškinai kuokom sutriuškins priešų klastingas makaules. O, dievai! Karalius Mindaugas iškelia kryžių virš savo pilies priešais germanų kryžių ir kalaviją, vildamasis kovoje taupyti savo giminės kraują. O, lemtie piktoji! Karalius žūsta su karaliūnais, jo kryžius lūžta, o priešas vėl džiaugiasi. Ne, ne priešas nuveikė karalių Mindaugą, bet savųjų žmonių laisvės dvasia, už visus priešus didesnė, už jo paties kardą kietesnė. Gaila karaliaus Mindaugo, gaila!

Dabar karalių vieškelyje pasirodo Vytenio pulkai, gausingi ir neatbaidomi. Neužilgo iš paskos atžygiuoja Gediminas su gudriųjų vakarų meistrais ir atsiveža perkūno smūgiais mušančias armotas. Žmonės velka sunkius akmenis prie karalių vieškelio, meistrai stato iš jų tvirtoves, kalviai įtvirtins armotas, o priešai bespės atsižvalgyti jau toli įtvirtins armotas, o priešai bespės atsižvalgyti jau toli nuo Gedimino žemių. Jo duktė Aldona karalių vieškelių mozūruosna važiuoja, kad galingo tėvo valia kunigaikštį valdytų, kad svetimuos namuos liūdėdama tūkstančiams svetimų vergų gimtus namus grąžintų. Vysta, džiūsta žalia rūtelė.

O, Laima paslaugintoji! Kas ten, ar tik ne šaunaus Kęstučio pulkai vieškelyje jau pasirodė? Ana va, meškenom kudlotom apsidangstę, šalmais raguotais apsimaustę, kardais aštriais apsisagstę nuo Trakų į prūsų žemę joja, o tyrose brastose žirgus girdydami taip skambiai dainuoja, kad žalios girios linksta. Šaunūs pečiūkai Prūsuose ilgai negaišo, kryžiuočiams atsakančiai drausmės įkirtę, vėl namopi pro Palangą suko. Oi, žinojo Kęstutis apie to miesto vaidilutę skaisčią — ne veltui dainiai buvo apie ją dainavę — tai kaip nurims kunigaikštis jos į žmonas nepasiėmęs. Kunigaikštis buvo galingas, pulko žirgai nesulaikomi, o baili nuotakos ašarėlė permaža, kad sugraudintų Perkūną, kursai šelmį bernelį rūsčiai nubaustų ir jaunas dieneles mergelei grąžintų. Taip ir nusivežė Birutę į Trakus, žemaičių muzikantams audringai ožragiais grojant, palydos pulkui vieškelio dulkes keliant.

Vėlelia, Birutei pilies balandžius belsinant, Kęstučiui sūnus karuose bemankštinant, karalių vieškelyje vis dažniau kryžiuočių veislė pasirodydavo, vis giliau į žemaičių girias skverbdamiesi, gynėjų kraują iš po meškenų negailestingai lašino. Didelių dalykų germanai toje žemėje vylėsi: žadėjo maldyklas aukštas tikram Dievui pastatyti, o sugebėjo tiktai tvirtas pilis sugriozti, su geležiniais vartais, su armotomis, vario raktais užrakintas, žemaičių neklusniom galvom pabaisintas. Žadėjo tą žemę arti, bites kopinėti, skaniai valgyti ir niekad namo nebegrįžti.

Deja, visai netikėtai, nuo Vilniaus pasirodė Vytautas, savo pulkais vedinas, germanų pilis pakeliais griaudamas, žemaičių žemę vaduodamas, o pasivijęs prie Žalgirio taip skaudžiai priešą suplakė, kad amžiams išgaravo norai karalių vieškelyje pasitrankyti. Tais metais šatrijoje užgęso senojo dievo aukuras ir kalvoje sušvito kryžius, Vytauto ranka statytas, todėl jam nusilenkė atkaklūs žemaičiai ir pamilo jį, kaip tikriausią priebėgą nelaimėse. Nauja gadynė aušo ant karalių vieškelio, didelę garbę tautai žadėdama, deja ėmė brėkšti valdovo Vytauto diena ir jo gyvybė užgęso senatvėje. Gaila paskutiniojo šauniausio vado, gaila jo nebeįvykdytų žygių, gaila našlaitės tautos, gaila senosios Lietuvos, — jos žlugimas jau prasideda.

Dabar karalių vieškelyje ėmė rodytis valstybės rinkti svetimos kilmės karaliai, kurie pro karietų langus mėgo gėrėtis krašto derlingais laukais, retkarčiais medžiojo briedžius, dvaruose sustoję savo bajorams dalino herbus, o bajorai, dailiai nusilenkdami, gyrė savo valdovus, prašė daugiau laisvių ir spaudė artojus. Karaliams patiko

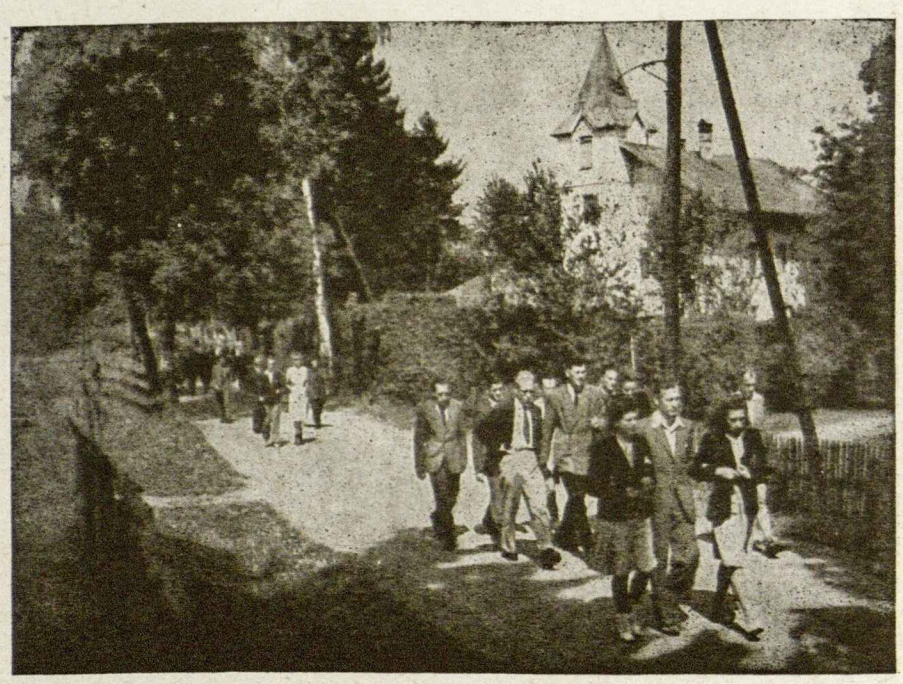

STUD. AT-KAI SEESHAUPTE
1948 M.
Nuotr. V. Maželio

bajorų grakštumas, jų kardų aštrumas dvikovose, todėl nesivaržydami pildė jų prašymus ir savo kišenius, o susivažiavę į seimus smagiai gėrė midutį, vikriai šoko ir linksmai dainavo—jiems buvo gera eikvoti savo prosenių gausingą palikimą.

Amžiai slinko, karaliai mirė, piliečiai ūliojo, kol vieną kartą bajorai išsirinko savo karaliumi švedų karaliaus garbėtrošką vaiką, o šis palūkėjęs ir soste apsipratęs įsigeidė ir švedų karaliaus karūna pasidabinti, tai suskaičiavęs savo kareivius ir kumštelėjo savo broliui į šoną. Žodis po žodžio, ginčas po ginčo, ir ant senojo karalių vieškelio du karaliai sukryžiavo kardus. Pabiro žiežirbos, nutiško broliškas kraujas į smėlį, subaubė kalvose armotos, įvyko karas. Kovėsi, kol pavargo. Tada karaliai pasitraukė pailsėti—abu jie turėjo kareivių, armotų ir parako užtektinai, tiktai reikėjo laiko, kuris pabūtų teisėju ir pasakytų, katras karalius laimės.

Tačiau tuo laiku pasinaudojo maskolių karalius, nedelsdamas liepė primušti savo armotas, įsakė kazokams sėsti ant žirgų ir taip iš nejūčių karalių vieškelyje pasirodė gausinga kariuomenė, puolė pavargusius karalius ir vieną po kito sumušo. Tada perjojo kraštą, pasakė, kad žemė jo, kad jis dabar kopinės bites, rinks derlių, šers savo maskolius ir žiūrės, kad piliečiai nebruzdėtų. Dėl viso pikto, surinko Lietuvos bajorų kardus ir herbus, sulydė krosnyje, nuliedino savo statulą ir įsakė visiems pro ją einant nusiimti kepures. Bajorai niršo, smuklėse gėrė iš apmaudo, pašnibždom keikė maskolius ir verkšleno praeities gerųjų dienų, paslapčiomis vildamiesi jas dar atsigriebti.

Tikrai, didžiausiam bajorų džiaugsmui ir maskolių karaliaus apmaudai, anapus Nemuno, ant žirgo pasirodė šaunus Napoleonas su baltomis kelnėmis. Jo nesuskaitoma kariuomenė buvo kur kas miklesnė už maskolius, o jo armotos dar našesnės, muškietos dar lengvesnės ir durtuvai prie jų dar aštresni. Napoleonas apsižvalgęs perplaukė Nemuną, o maskolių karalius davė kojoms valią namop. Napoleono armotos dulkių debesyje nusirito karalių vieškeliu iš paskos. Lietuvos bajorai prancūzus vaišino vynu iš karalystės laikų, prisijungė talkon ir žygiavo į rytus linksmai galvodami, kad štai tuojau nugalės maskolių karalių, išgaudys jo kareivius ir vėl išsirinks sau linksmą karalių, kuris kels puotas Vilniuje, dalins dvarus generolams ir nematys, kaip jie valdys piliečius.

Napoleonas maskolių karaliaus nenugalėjo ir pavargęs pasuko namop. Speiguotą žiemą karalių vieškeliu traukėsi praretėjusi prancūzų kariuomenė, armotos iškliibo, žirgai žvengė tėvynės pusėn žiūrėdami, pakeliais krūvomis šalo kareiviai. Iš paskos vijosi maskolių generolai, Napoleonui pančiais žvangindami ir mojuodami kartuvių kilpomis Lietuvos bajorams. Nemėgo jie gimtos žemės kojomis nesiekti, tai leidosi bėgti su prancūzais, retkarčiais savo dvaruose pailsėdami, muškietomis atsišaudydami, o maskoliai įkandin paliktus dvarus užiminėjo ir savo žmonėms dalino. Tie dar gobšiau tuštino aruodus, malė, kepė, valgė, kol baigė ir ėmė badauti, o tada pasiėmė meškeres ir pradėjo meškeriodami skursti. Padorus darbas jiems nebuvo prie širdies.

Po tų įvykių prasidėjo klaikiausia gadynė Baltijos pajūrio šalyje ir nieko kilmingesnio karalių vieškelyje nebepasirodė, nebent kur tankiose giriose vaizbūnus puolė plėšikai, trumpais pištalietais piškėdami, riestus peilius už diržų nešiodami, kad už brangias vaizbūnų galvas ir atimtas gėrybes karčiamose pasigėrę tarp savęs susipeštų ir nejučiom kalėjimuosna pakliūtų. Netvarka nepatiko tautai ,todėl bajorai su artojais dar kartą susibaudę norėjo maskolius išvaryti, bet atėjo generolas Korikas, kartuves pastatė, narsius vyrus pakabino, jų raštus sudegino ir uždraudė gyviems gimta kalba rašyti. Karalių vieškelyje dar klaikiau pasidarė, — tiktai kazokai švaistėsi, tyrulių dainas rėkaudami, tiktai barzdoti jų generolai su popais karietomis važinėjo, tiktai rekrūtai su ryšulėliais ant lazdų į rytus svyravo, tiktai knygnešiai vogčiom knygeles iš svetur vilko ir paskui sukaustyti geležiniais katorgon į Sibirą žvangėjo.

Amžius bėgo toliau, maskolių karalius didybe svaigo, tautos vergiją kentėjo ir dantis griežė, o germanuose atsisėdo smarkus karalius ir galando kardą. Galando, smailino, armotas taiklino ir sugalvojo patikrinti katro karaliaus, maskolių ar germanų ginklai geresni. Nedelsdamas įsakė savo generolams, o tie tuojau apžergė armotas ir nudardėjo į karalių vieškelį. Susitiko dviejų karalių pulkai, įvyko karas, panašus į visus karus, išaiškinęs, kad germanų ginklai kur kas geriau ištaisyti už maskolių, todėl suprantama, kad pastarieji pabūgo ir bėgo. Maskoliai supyko ant savo karaliaus, kad gėdą kazokų ūsams padarė, todėl sukilo, sukibo ir nuvertė jį nuo sosto, paskiau sušaudė, sudegino ir pelenus ant vėjo paleido. Generolai prašė germanų karaliaus, kad jis palauktų nemušęs, kol sau kitą vadą išsirinks. Germanų karalius pagalvojo ir paliepė savo generolams grįžti namo, tačiau jiems nepatiko, tai sukilo ir nuvertė karalių, kad narsesnį vadą išsirinktų.

Pagaliau karo laukų gaisrams rūkstant, tautoms įgrisusius savo karalius nuo sostų vartant, sename karalių vieškelyje pasirodė vyrai, visų karalių armotomis vežini, sklandžiais lėktuvais padangę skrosdami, savo kepurėse Baltą Raitelį nešini, — tokį pat raitelį, koks kadaise pirmąs pėdas šiam vieškeliui įmynė. Vyrai kalbėjo senąją karalių ir artojų kalba, dainavo naktigonių dainas ir jodinėjo į visas puses, rytuose, pietuose ir vakaruose svetimų karalių pulkus sumušdami, pasakė niekam nevergausią. Laisvė viešpatavo šalyje, saulė brandino kviečius laukuose, žmonės statė aukštas maldyklas ir kūrė šviesius aukurus, raštininkai per naktis rymojo ant popierių, muzikantai dėliojo skambias dainas, vaikai lankė mokyklas grauždami saldžius obuolius, jaunuoliai skaitė storas išminties knygas, šoko ir dainavo, senieji pasakojo karo nuotykius ir lopšiuose lingavo mažus anūkus. Tais laikais buvo šviesiausia karalių vieškelyje, tais laikais buvo Lietuva, senosios tautos laisva tėvynė.

Dabar mes atsimename, kas atsitiko pasaulyje. Maskoliai virto bolševikais ir išsirinko sau vadą, kruvinai raudoną, kaip tą budelį iš pasakų knygos. Germanai virto naciais ir išrinko neprastesnį vadą, rudą ir piktą, kaip širšoną. Abudu jie susipyko dėl niekų, sakydami vienas kitam, kodėl tu rudas, ne raudonas ir kodėl tu raudonas, ne rudas. Susipykę paleido armotas ir lėktuvus, padegė visą pasaulį, sugriovė naują Lietuvą. Karo liepsnoje žuvo mūsų jaunystės džiaugsmas, patys bėgome į nežinomus kraštus ir tapome niekam nereikalingais klajūnais. Karaliai baigė muštis ir vėl pradės iš naujo, tiktai mes dar negalime atsistoti ant senojo karalių vieškelio, negalime pasisemti jo smėlio saujos ir priglausti prie širdies, todėl ima gesti šviesi pasaka su skaisčiomis nuotakomis, kariais ir karaliais. Mūsų žvilgsnį temdo fabrikų dūmai, bejstengiame prieš save matyti aštriausiai apšviestos gatvės kampą ir pasiutusiai lekiantį automobilį.

Vytautas po 200 metų atliko išsiplėtusioje valstybėje, tą Mindaugas bandė vykdyti siauresnėje valstybėje, etnografinės Lietuvos ribose.

Pirmiausia jis sujungia savo rankose tėvo žemes, pašalindamas brolvaikius; jis siekia nušalinti Žemaičių kunigaikščius, su kuriais buvo taip pat giminė, taikosi nušalinti Nalšėnų Daumantą, bet šioje kovoje darbo nebaigęs žūva nuo sąmokslininkų rankos.

Taigi Mindaugas nesukuria vieningos Lietuvos iš palaidų celių, kurios, kaip kieno manoma, buvę organiškai išaugę iš šeimų, kilčių susijungimo, bet vienija jau gal daug amžių gyvavusį politinį organizmą, kuris aną natūralios valstybinės užuomazgos kelią, būdingą visoms primityvioms tautoms, jau senai buvo pergyvenęs.

Mindaugo didybė, be to, yra ne vien šiose pastangose valstybę centralizuoti. Jis ypač didelis tuo, kad būdamas Lietuvos girių vaikas, perprato savo metą ir persiėmė amžius prašokančia mintimi suartinti savąjį kraštą su Vakarų Europa. Ši mintis tebuvo įgyvendinta vos po pusantro amžiaus, bet pirmasis jo užsimojimas valstybę centralizuoti buvo atbaigtas jo artimiausių įpėdinių ir privedė prie valstybės suklestėjimo. Juk nesuvienytas lietuviškasis organizmas niekad nebūtų galėjęs pasiekti šitokios didingos valstybinės ateities, kaip kad pasiekė per XIV amžių. Taigi Mindaugui teisėtai priklauso Lietuvos ateities pagrindų kūrėjo vardas.

ATEITIES SPINDULIAI

TIKROJI MOTINA

LIUDVIKA ŠIRMULYTĖ

Susikuprinęs gluosnis mirkė savo šakas leduotam vandenyje, kuris gurguliuodamas ir bardamasis ant neklaužadų ledų, kad neskuba plaukti, taškėsi ir liejosi pievom. Tik pradėjęs kelti savo gelsvą diegą javas vėl slepiasi šalton žemėn, nes puikuolis upelis jį dengia savo šlapiu, šaltu apsiaustu.

Dabar upelis dar išdidesnis, kad ledas jo nebeapsunkina, o jis užkariavo naujus plotus. Švelnus vėjelis, dainuodamas savo laukinę dainą, tai pakratydavo senelį gluosnį, tai, papūtęs į vandens paviršių, žiūrėdavo, kaip kildavo didelės ir mažos bangos.

Studentas Vytas lėtai žingsniavo dar neišdžiuvusiu keliu. Matyt jis kažką galvojo ir svarstė, nes vienoje rankoje suko lazdelę, o kitoje lamdė popieriaus lapą. Ne visi Vytą mėgo, nes jis buvo keistas. Žmonės labai dažnai matydavo jį vieną klajojantį pievose.

— Labas, Vytai, — suskardeno švelnus mergaitės balsas.

Jis atsisuko ir nustebo: prieš jį stovėjo graži, lyg baladėje, Jūratė. Šviesūs ir ilgi plaukai driekėsi jai ant apsiausto, o mėlynas šalikėlis lyg ir atgaivino veido išblyškimą. Rankoje ji laikė storą paauksuotais krašteliais maldaknygę, iš kurios išlindę ir vėjo judinami sklaidės trijų spalvų kaspinėliai.

— Grįžtu iš bažnyčios. Truputį išėjau iš kelio, nes ten, turbūt, matei, upelis kai kur yra išsiliejęs.

— Tikrai, ir upelis ir pavasaris šiais metais labai ankstyvas.

— Jūrate, gal galiu tave palydėti, kad nepaskęstum?

Jūratė šelmiškai palenkė galvą ir greitai atsakė:

— Paskęsti? Niekados! Leisiu palydėti, bet netoliau upelio. Gerai?

Juokdamiesi ir kalbėdamiesi jie prisiartino prie upelio. Jūratė viena ranka pasirėmė į gluosnį, o kitoje, tvirtai suspaudus, laikė maldaknygę. Vytas žengė žingsnį arčiau ir norėjo paimti jai už rankos, bet palietęs maldaknygę atsitraukė ir nerviškai pradėjo badyti lazdele žemę. Jūratė, supratusi, kas įvyko su Vytu, uždėjo ranką jam ant peties ir tarė:

— Vytautai, kodėl tu taip bijai maldaknygės ir bažnyčios? Ir šiandien, turbūt, nebuvai mišiose?

— Neminėk man to, Jūra! Juk tu žinai, kad aš keikiu viską, ką tu gerbi. Ne tam aš, turbūt, gimiau. Ne tokie mano planai. Mane erzina ta tavo davatkiška knyga. Vytas, ištaręs tokius žodžius, truputį sumišo.

Valandėlę Jūratę ir Vytą skyrė mirtina tyla. Jūratė stovėjo nustebus ir netikėjo jo žodžiais, bet, pažvelgus savo draugo veidan, suprato, kad tai buvo tiesa.

— Pakeitė, labai pakeitė tave, Vytai, miestas. Aš manau, kad mūsų keliai skiriasi: mano kyla aukštyn prie Dievo, tavo, gi, krenta žemyn. Sudiev, Vytai.

Jūratė liūdnai atsisveikino ir, atsargiai perėjus liepteli, pranyko pakalnėje. Vytas, dar ilgai ten stovėjo, kol paskutiniai saulės spinduliai perskrodė patvinusį upelį.

Eidamas namo Vytautas galvojo ir pats stebėjosi, kodėl jis taip elgiasi. Gal todėl, kad jo sieloje virė kova, o gal dėlto, kad nustojo vaikščiojęs bažnyčion. Kartais jis kalbėdavo prieš savo paties jausmus, kaip ir šiandien. Nuo vaikystės dienų jis draugavo su Jūrate. Visuomet jam patikdavo jos atviras būdas, jos nuoširdus religingumas. Jis mylėjo ją — o ji? Taip, ji myli mane — — —

Namuose gerai sugyveno su tėvais. Tik paskutiniu metu pradėjo nesutikti su Leonora. Tai senyva, liguista moteris, kuri ji ir užaugino. Ji buvo, kaip motina jam, bet dabar jis nemėgo jos, nes prašė jį sugrįžti prie Dievo. Dabar ji nieko nesako, tik meldžiasi už jį, ir jis to negali pakęsti.

— Tegu ji save žegnoja, kad greičiau numirtų, bet ne mane, supykęs pats vienas prašneko.

Namuose, kaip tyčia, rado tik besimeldžiančią Leonę. Jo nuotaika dar labiau sugedo.

— Vytuk, vaikeli, juk dar šiandien nevalgei. Žiūrėk, koks tu išbalęs! — tarė Leonora, baigus kalbėti rožančių.

— Nelįsk su savo valgiais ir palik mane ramybėje,— atkirto Vytas kažkokiu svetimu balsu. Tą vakarą nevalgė ir nekalbėjo.

*

* *

Ir vėl buvo pavasaris. Vytas vaikščiojo po sodą. Pūtė vėsokas vėjelis, bet gyvybė jau judėjo ir laukė tik šiltesnio saulės spindulio, kada galėtų pasirodyti visoje savo grožybėje. Vytas atsisėdo ant suolelio, o prieš jo akis iškilo jo jaunystės vaizdai. Rodos, taip dar neseniai abu su Jūrate gaudė upelyje mažas žuvytes ir, iškasę duobutes, žadėjo ten jas užauginti. Ot, kad reiktų skaičiuoti, rodos, ant vienos rankos pirštų suskaičiuotum, kiek praėjo laiko nuo tada, kai rovė iš vandens gražuoles lelijas. Ach, tai buvo lyg gražus sapnas, kuris sapnuojamas tik vieną kartą. O

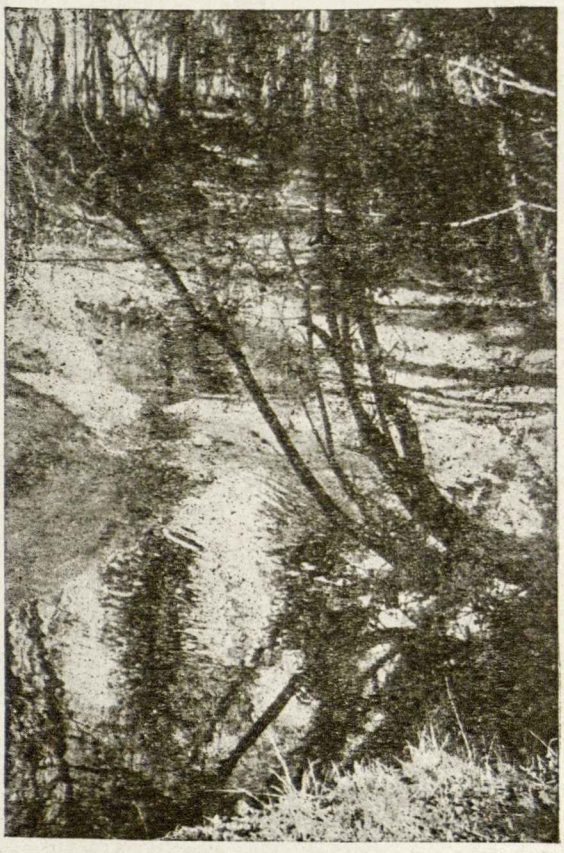

PAVASARĖJANT Nuotr. V. Labanausko

PAULIUS AUGIUS:

EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENĖ

A. GINTAUTAS

RAMYBĖ

Nutilo piemenų rageliai,
Nutilo dainos lankose,
Pražydo melsvos rugiagėlės
Mano gyvenimo sode.

Atėjo vakaras iš lėto,
Atėjo vakaras pas mus
Ramus tylus ir net žvaigždėtas,
Taika palaimino namus.

O, kad per amžius jis paliktų,
Tas vakaras svajų ramus —
Ramybės žvaigždės amžiais snigtų
Išpuošdamos širdies takus...

Montrealis

MILDA MEMĖNAITĖ

PAVASARIS

Jau grįžta mūsų paukščiai
sparneliais modami,
miškai pilni žibučių,
kaip bičių avily —
Berželiai sprogsta vėliai,
Neris linksmai banguos,
Į erdvę pasikėlę paukščiai,
plasnodami giedos.
Tėvyne, nepamiršiu
Tavęs aš niekados!
Ateis ir čia pavasaris,
tiktai ne tas, ne toks — —

Detroitas.

kas dabar. Nėra Jūratės, nė anų dienų. Ji vienuolė, ir ją dengia šiurkštūs vienuolės rūbai.

Rodos, visa gamta su Vytu ilgėjosi sudūžusios laimės, vakarykščio sapno, jo paties sudaužyto. Buvo ramus vakaras. Paskutiniai varpo dūžiai nutilo. Tik katinas, gailiai niurksėdamas, glaudėsi prie Vyto kojų.

— Vytai, kur tu? — iš kambario ataidėjo motinos balsas.

— Aš čia. Ko reikia?

— Nuvažiuok, vaikeli, į miestą gydytojo. Mūsų Leonora labai serga.

Vytas atsikėlė ir, užsėdęs ant dviračio, pranyko beržų alėjoje. Važiuodamas, galvojo ir, tartum, džiaugėsi, kad sirgo jam įkyri davatka, kuri nori jį sugrąžinti į kažkokį tikrąjį kelią.

— Per vėlu, mieloji, — Vytas piktai nusijuokė.

Tyliai prasivėrė durys, o tarpdury pasirodė Vyto tėvai. Vytas, tartum, nepastebėjo, ir skaitė knygą toliau. Jis krūptelėjo, kada pajuto ant peties sunkią tėvo ranką.

— Mesk tas savo knygas ir nueik į koplyčią pasimelsti, — tarė tėvas ir knygą numetė ant kėdės.

— Ką, ar už tą senmergę? Niekados!

— Oi, Vytautai, klysti, labai klysti. Kad tu būtum žinojęs, jog ji tavo motina, tu taip nedrįstum pasakyti, o gal nebūtum nuklydęs taip toli, — buvo trumpi, bet reikšmingi vadinamos motinos žodžiai. Padėjo ji rožančių ant stalo, pridengė langus, uždegė šviesą ir papasakojo istoriją, kuri Vytautą sukrėtė iki širdies gelmių.

Ji papasakojo jam atvirai ir nuoširdžiai, su visomis priežastimis, dėl kurių nuo žmonių ir nuo jo buvo nuslėpta ši tiesa. Tai buvo jo motinos valia ir auka sūnaus ateičiai.

Jis buvo įsūnytas, o jo motina pasiliko toje šeimoje kaip auklė bei tarnaitė.

— Kodėl, kodėl man nebuvo pasakyta tai anksčiau? Kodėl aš nežinojau anksčiau, kad ji mano motina?

Ir Vytautas, lyg kūdikis, netekęs mėgiamiausio žaislo, pravirko.

— Negalėjau, Vytuk. Turėjau išlaikyti paslaptį, nes to prašė, iki tave ir ją skirs mirties siena. Ir ji pravirko.

* * *

Tamsi ir šalta naktis vaikščiojo snieguotais laukais, o sidabrinis mėnulis skverbėsi pro langą ir apšvietė Vyto miegamąjį. Vienas pluoštas spindulių atsimušė į kabantį ant sienos paveikslą, o kitas — apsistojo ant Vyto veido ir ėmė linksmai žaisti.

Pajutęs mėnulio šviesą, Vytas greitai atsisėdo lovoje ir tartum norėjo sulaikyti malonų sapną, o gal regėjimą. Jis matė ją, Leonorą. Rodos, ji lyg supo jį lopšyje ir migdė. Paskui, paglosčius jo galvą, peržegnojo, pakilo ir pranyko debesyse. Vietoj jos pasirodė Kristus, kuris liepė jam nueiti prie jos kapo ir atiduoti paskutinę pagarbą tikrajai motinai. Jis vis dar girdėjo jos žodžius: "Mik, sūneli, mik, naktužė jau arti." Vytas atsikėlė iš lovos, atsiklaupė ir nuoširdžiai po kelų metų pertraukos pasimeldė. Jo sielą užliejo šiluma ir ramybė.

— Klaidžiojau, Viešpatie, mano, bet mirusios motinos vardu prisiekiu, ateity nebeklaidžiosiu. Vytautas užmigo ramiu ir giliu miegu.

* * *

Buvo ruduo. Lapai jau leidosi nuo medžių. Vytautas paskutinį kartą šią vasarą aplankė motinos kapą, pasimeldė ir išvyko į Kauną. Rožių krūmas, vėjas ir smilgos giedojo naujam kapui giesmę. Tik upelis, kaip buvo išdidus, taip ir liko, tai susikuprindamas, tai vėl išsitiesdamas ir gurguliuodamas pats vienas linksminosi, kaip įmanydamas.

POEZIJA: JOS RAŠYTOJOS IR NESKAITYTOJAI

ANTANAS SUŽIEDĖLIS

Prieš metus, būnant man "freršmenu" Bostono Kolegijoj, tarp kitų būtinų kursų buvo privalu ir vienas semestras amerikiečių poezijos. Kiti neįdomūs privalomieji dalykai jau buvo įgrįsę iki valiai, ir aš džiaugiausi atsigausiąs tuo semestru poezijos, tuo labiau, kad pasitaikė labai malonus ir žilas profesorius. Ir aš džiūgavau draugams: "Dabar, jauni žmonės, tai bent pastudijuosim!" O žinot, ką jie man atsakė? — "You're nuts." Atseit, man esą ne visi namuos.

Bet po kelių savaičių, ar tai ano įgudusio ir žilo profesoriaus dėka, ar dėka vaizdžių ir skambių studijoms parinktųjų eilėraščių, mano draugai pavirto tikri poezijos entuziastai, ir mūsasis poezijos kursas tapo pats įdomiausias iš visų dalykų.

Tačiau šiuo atveju mums ne tai rūpi—ne amerikiečių skonis ir, tuo tarpu bent, ne jų poezija. Mums šįkart įdomu pažvelgti į pažiūras, prietarus ir fanatizmą mūsų pačių, kurie arba su panieka atstumiam kiekvieną eiliuotą sutvėrimą, nesvarbu kaip puikus jis būtų, arba be atodairos keliame virš debesų kiekvieną surimuotą posmą.

Šiuos nekritiškus jaunus žmones išsijuot į dvi grupes visai nesunku—tetenka tik galūnių giminę pakeist: fanatikės ir niekintojai. Šitas sugrupavimas išimčių teturi labai mažai; ir jei dar kaikurios mergaitės iš įmantrumo ir mados ir išsižada savo poetiškųjų charakterio tendencijų, tai jau poeziją mėgstančio gimnazisto (sakau gimnazisto, nes tuo metu ir susiformuoja priešpoeziniai prietarai) reik paieškot su žvake.

Kad mergaitės visa savo natūra yra linkę prie poezijos — nėr jokia paslaptis. Visi puikiai atsimenam, kad Vokietijoj stovyklose retas minėjimas apsieidavo be deklamuojančios mergaitės programoj; gerai žinome, kad ne taip jau reta yra sutikt pavasarį porą prisiekusių draugių pievoj bevartant naują poezijos knygą.

Daugumai mergaičių kiekvienas eilėraštis be išimties gražus, tuo labiau, jei jame paminėta "širdis", sušukta "ach" ar prisodinta eilė daugtaškių. Tačiau jei nėra negražių eilėraščių, kaip tuomet gali būti gražių?

Tvirtindama, kad visos eilės gražios, tokia mergaitė tik pasako, kad jai jos visos vienodos: banalius ir prozinkus eilėraščius ji sujausmina juos perdėtai švelniai paskaitydama, ir tokiu būdu sugretina su taisiais, kurie, kad ir sausiausiai paskaityti, pagauna skaitytojo dėmesį ir nuotaiką.

Tačiau palikus ramybėj "ach, širdeles...", norisi labiau prieiti prie antrosios grupės, kuriems taip pat viskas lygu ir vienoda, tik baisiai nuobodu ir neįdomu.

Paklausk devyniasdešimt gimnazistų, kokia jų nuomonė apie poeziją (o atsakys mielai, nes visuomet mėgstama, kai kas nors klausia "nuomonės"), ir gal su viena išimtim, o gal ir be tos, jie tau atsakys: "juoko darbas", "negadinu laiko skaitydamas ir nieko nežinau", "paklausk Marytės" arba "iš kur tu toks atsiradai?" Jei žinotų, tai dar tikrai pridėtų—"you're nuts". Kodėlgi taip yra?

Tos devyniasdešimties gimnazistų "nuomonės" duoda atsakymą. Poezija yra "juoko darbas", nes ji yra jiems sunkiausiai suprantama literatūros forma: Dostojevskio romaną paskaitys, nes jis intriguoja; Ibseno dramą taip pat, nes ten ras apčiuopiamo ir pajuntamo veiksmo; mielai paskaitys ir Donelaičio "Juodvabalį", nes ten kitaip negu kitur; bet įprašyt perskaityti kokį lyrikos rinkinį vargiai įprašysi, nebent mokytojo autoritetu su grasančiu raudonu kuolu.

Kągi tas vargšas keistuolis—poetas—gali gero parašyt? Juk tai toks žmogus, kurs užsisvajojęs išlieja kakavą draugui už apykaklės, kurs per pamokas spokso per langą į šunį, bėgantį per kelią, arba kurs, palygint, retai kirpėją lanko.

Pagaliau, viena iš poezijos nemėgimo priežasčių yra ir tai, kad gimnazijoj pradedame ją mokytis nuo senųjų mūsų poetų, ir skaitome Donelaitį, Baranauską, Vienažindį, Strazdelį, Vištelį ir net, sakyčiau, Maironį, kada dar visai nieko arba labai mažai tesuprantame apie poeziją. Ir kol mokinys prisirita aštuntąją klasę, kada skaitomas Aistis, Binkis, Putinas, jis jau tiek atsikandęs lyrikos, kad nebebando įsigilinti tuose eilėraščiuose, nors šie jau jį ir patrauktų, ir sužavėtų. Jam poezija jau yra baubas, kuris jį ik valiai prikankino ankstesnėse klasėse.

Šiuo visai nemanome teigti, kad Baranausko ar Vienažindžio eilėraščiai yra netikę. Jų vertė jau įrodyta nemarumu. Tačiau poezijos nepažįstančio gimnazisto jie visai neimponuoja — tai yra faktas. Vienažindžio "Sudiev, kvietkeli" yra vienas iš pačių gražiausių lyrikos kūrinių; bet daugumai penktokų pati pirmoji eilutė su "kvietkeliu" iššauks nevaldomą šypsnį. Baranausko "Anykščių šilelis" trykšte trykšta tyra meile gamtai ir ekspresijos subtilumu; bet šeštokui ta meilė atrodys perdėta ir stilius naivus. Mūsų literatūros mokytojas anuomet primygtinai mums sakydavo, kad mes jau nebesame vaikai; tačiau senosios lietuvių literatūros įvertinimo dalykuose mes dar teberopojome ant keturių. Supratome, bet neįvertinome, ir tuo būdu poezija gimnazijose tapo tik vienas iš praeitinų dalykų, bet nepatraukė grožiu, kurs joje slypi.

Kaipgi tada pamėgti poeziją ir nuo kurio galo pradėt ją skaityti?

Visų pirma, reikia pažinti savo skonį. Niekam niekada nepatiko visi gražūs eilėraščiai, niekam niekada neimponavo bet kokia, kad ir labai graži, muzika . Kiekvienas žmogus turi savo skonį, turi subjektvų standartinį mastą, kurį pritaiko viskam, kas jam pasiūloma. Kada skaitai romaną, be abejo, labiausiai įdomios tos vietos, kuriose randi savojo gyvenimo atspindį ir sprendimus tavosioms problemoms. Lygiai taip ir čia, poezijoje. Jei ieškai švelnaus jausmo ir subtilių vaizdų, tau tikrai patiks daugelis Aisčio eilėraščių. pav. "Vai nedvelk"; jei mėgsti nakties tylą ir didybę, nieko gražesnio nerasi, kaip Putino eilėraščius nakties motyvais; jei nori gyvumo ir šviežumo, skaityk Binkį ar Sruogą; gal tau patiks Baltrušaičio poezija, pilna minties, gal Nagio nuotaikos eilėraščiai ar Žitkevičiaus satyrinės eilės apie "nuorūkas ir gyvenimą"— žodžiu, poezijos turtų skrynioj tikrai rasi ką nors, kas bus gražu ir tave žavės.

Antras dalykas—būtina įvertinti eilėraščius kritiškai. Kaip galima tikėtis pamėgti poeziją, jei nežinoma kas poezija ir kas ne? Geriausia sekti naujų knygų recenzijas ir jų sprendimus lyginti su savo skoniu. Tuo būdu įgyjami savieji vertinimo kriterijai. O tai svarbu. Kartais šiaip menkos vertės rinkiniuose galima užtikti tikrų deimančiukų, kuriuos niekas kitas, kaip tik kritiškas skaitytojo skonis tegali atsekti.

Tat kaip ir kiekviena meno forma, poezija tegali duoti estetinio pasitenkinimo tik tada, kai yra atrinkta pagal objektyvų mastą—kritikos standartus, ir pagal subjektyvųjį—skaitytojo skonį. Šitaip parinkti eilėraščiai nebus nei baubas, nei įkūnytas nuobodumas.

Gyvenimas nevisuomet saldus, ir todėl žmonės stengiasi pasaldint jį visokiais būdais: vieni tampa chroniški kinų lankytojai; antri eina į bokso rungtynes pažiūrėt, kaip du žmonės "saldina" viens kitą, treti važiuoja pajūriuosna ir, užsidengę akis nosinaite, laimina geliančią saulę. Kultūringas žmogus randa atilsio ir paguodos mene, kurs tarytum nutolina kasdienius rūpesčius ir atneša ramybės ir pasitenkinimo. Kultūringas žmogus neniekina nė poezijos; ją niekina tik tie, kurie nesupranta ir nenori suprasti jos paskirties ir kurie neturi jausmo grožiui; ir tiems tetenka pasakyti trumpai ir drūtai: "You're nuts."

LIETUVOS NACIONALINĖ MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKA

GIMTOJI KALBA

DĖL KAI KURIŲ PRIESAGŲ REIKŠMĖS

L. DAMBRIŪNAS

(Tęsinys)

Kaip paaiškinti šį reiškinį, kad ta pati priesaga kartais reiškia panašumą, o kartais jau būdingumą ar esmingumą? Manau, šiuo būdu. Dviejų skirtos rūšies daiktų panašumas gali didėti ir pasiekti tokį laipsnį, kad jie gali pasidaryti visai vienodi. Šiuo atveju begalima kalbėti ne apie dvi skirtingas daiktų rūšis, bet apie vieną. Ir sakydami būdvardį su priesaga **—iškas,** galvojame irgi ne apie du dalykus, bet tik apie vieną, ir priesaga tada reiškia ne panašumą, bet būdingumą, t. y. būdingas esmines ypatybes. Suprantama, kad kaip pačioje realybėje tarp panašumo ir vienodumo dažnai nėra aiškios, staigios ribos, bet laipsniškas, tolydinis perėjimas iš vienos padėties į kitą, taip ir pačioje kalboje dažnai tų griežtų ribų nematyti. Suprantama, kad ir tarp priesagos **—iškas** reikšmių negali būti aiškios ribos. Tas pats būdvardis vienu atveju gali reikšti panašumą, o kitu jau būdingumą. Bet mums šiuo atveju svarbu ne tarpiniai, pereinamieji reiškiniai, bet pagrindinės priesagų reikšmės.

Pasiaiškinus šios presagos skirtingas reiškmes, reikia dar pasiaiškinti jos santykį su priesaga **—inis** ar daiktavardžio kilmininku.

Jau buvo pasakyta, kad **lietuviška kalba** ir **lietuvių kalba** reiškia tą patį realų daiktą. Taip pat **moksliškas veikalas ir mokslinis (mokslo) veikalas, krikščioniškas menas** ir **krikščionių menas.** Jeigu taip, tai kyla klausimas, kam tada šie abu būdvardžiai (su **—iškas** ir **—inis** arba **—iškas** ir kilmininku) reikalingi. Ar neužtektų kurio vieno, jei su daiktvardžiu jais pasakome tą patį realų daiktą?

Į tai reikia atskyti, kad aplamai pati logika čia nereikalauja būtinai dviejų būdvardžių. Čia yra tik lietuvių kalbos ypatybė. Kitos kalbos labai dažnai, kur mes vartojame du būdvardžius, apsieina tik su vienu. Taip pvz. vokiečių **wissenschaftlich,** anglų **scientific** lietuvių kalboje atsako du būdvardžiai **—moksliškas** ir **mokslinis.** Iš prof. St. Šalkauskio veikalo **Bendroji filosofijos terminija** pavyzdžių gerai matyti, kaip dažnai vienam rusiškam, vokiškam ar prancūziškam būdvardžiui lietuvių kalboje atsako du, vienas su galūne **—iškas,** kitas su **—inis.** Jeigu tad kitos kalbos apsieina čia su vienu būdvardžiu, o mūsų abu būdvardžiai su tuo pačiu daiktavardžiu reiškia ištikrųjų tą patį realų daiktą, tai ar yra iš viso čia tarp tų dviejų priesagų kokio tkirtumo?

Paprastai sakoma, kad kilmininkas ar būdvardis su piresaga **—inis** reiškia **priklausomybinę ypatybę,** jais pasakome **kam** arba **kuriai sričiai** daiktas ar dalykas priklauso, pvz. **lietuvių kalba, katalikų spauda** (atsakant į klausimą **kieno?**) **mokslinis veikalas, dvasinės galios, materialiniai dalykai** (kurios srities) ir p. Būdvardis su priesaga — **iškas** reiškia **kokybinę (kvalitatyvinę) ypatybę,** kuri yra būdinė arba esminė daikto ypatybė, ja pasakome, ką mes laikome kalbomojo daikto esme, pvz. **moksliškas veikalas, dvasiškos būtybės** ir k. Kai būdvardžiu su **—inis** atsakome į klausimą **kieno?** ar **kurios srities?,** tai būdvardžiu su priesaga **—iškas** atsakome į klausimą **koks?** Reikia čia dar pastebėti, kad būdv. su priesaga **—iškas** pasakome ne aplamai kurio daikto esminę ypatybę, bet tik kalbamosios rūšies daikto. Vadinas, žodžiu **lietuviška** (kalba) pasakome ne aplamai kalbos, bet tik lietuvių kalbos esminę ypatybę. Žodžiu **krikščioniškas** (menas) pasakome tik krikščionių meno būdinę ar esminę ypatybę, bet ne aplamai meno.

Nežiūrint to priesagų reikšmės skirtumo, reikia betgi pabrėžti, kad būdvardžiai su tomis priesagomis reiškia tokias daikto savybes, kurios dažnai yra glaudžiai susijusios, yra tiesiog viena nuo kitos priklausomos. Todėl pažymėdami vieną ypatybę, numanome (implicite), kaip savaime suprantamą dalyką, ir antrąją, ir atvirkščiai. Sakydami **moksliškas veikalas, lietuviška kalba** žodžiais **moksliškas, lietuviška** pasakome tik daikto esminę ypatybę, bet iš to jau aišku, kad jis yra ir mokslinis, t. y. priklauso mokslo sričiai. Taip pat ir **lietuviška kalba** yra tokia kalba, kuri vartojama lietuvių, t. y. priklauso lietuviams. Ir atvirkščiai. Jei pasakome priklausomybę, pvz. **mokslinis veikalas, lietuvių kalba,** tai taip pat savaime yra aiški, numanoma ir jų esmė: mokslinis veikalas tegali būti moksliškas, atitinkąs mokslo reikalavimams, o lietuvių kalba lietuviška. Tuo šie būdvardžiai skiriasi nuo kitų būdvardžių, kurie reiškia skirtingas, viena nuo kitos nepriklausančias ypatybes, pvz. **baltas, didelis, brangus stalas.** Šiuos būdvardžius ir į kitas kalbas versime skirtingais žodžiais. Tuo tarpu **mokslinis** ir **moksliškas,** kaip jau minėta, paprastai verčiama vienu ir tuo pačiu būdvardžiu.

Iš to, kas pasakyta, aišku, kad apibūdinant kurį daiktą, nėra reikalo vartoti iš karto abiejų būdvardžių. Užtenka vieno. Panašiai elgiamasi ir kitais atvejais. Pvz. jei ant stalo tarp kitų guli ir stora, angliška knyga, tėvas gali sakyti vaikui: paduok man aną **storąją** knygą, arba: paduok man aną **anglišką** knygą, bet nebūtinai... aną **storąją anglišką** knygą, nes vaikui gali būti aišku ir iš vieno būdvardžio, ko tėvas nori. Bet jeigu taip,tai kyla paskutinis klausimas: nuo ko priklauso pasirinkimas būdvardžio su priesaga **—iškas** iš vienos pusės ir su priesaga **—inis** ar kilmininko iš kitos pusės? Ar tas priesagų pasirinkimas ir vartojimas yra subjektyvus, visai laisvas dalykas, ar yra čia tam tikrų veiksnių, kurie tą pasirinkimą lemia? Tuo būdu esame priėję naują klausimą — šių priesagų vartojimą.

2. Vartojimas.

Pirmiausia reikia pažymėti, kad šių priesaginių būdvardžių pasirinkimas dažnai yra subjektyvus dalykas. Subjektyvus ta prasme, kad pasirinkimą nulemia tik kalbinis įprotis. Šiuo metu šios priesagos mūsų kalboje vartojamos, galima sakyti, lygiomis. Kai kuriose kitose kalbose tevartojamas vienas būdvardis, kuris atliepia mūsų būdvardžiui su priesaga **—iškas.** Pvz. vokiečiai tesako **die litauische Sprache,** bet ne **die Sprache der Litauer,** lenkai **język polski,** bet ne **język polakow.** Tuo tarpu pas mus dar tebesakoma vienaip ir antraip. Nuo 1919 m. Lietuvoj su J. Jablonskiu pradėta vartoti tik **lietuvių kalba, lietuvių kalbos gramatika,** nors anksčiau vis vartota **lietuviškos kalbos gramatika** arba **lietuviška gramatika** (šiuo metu ir latviai tesako **latviešu** (ne **latviska**) **valuoda,** žr. Endzelin, Skanias un formas 97). Balčikonis savo žodyną pavadino irgi **Lietuvių kalbos žodynu.** Bet šiaip dažnai sakome ir **lieuviškas žodynas, angliškas žodynas, lietuviškai-vokiškas žodynas** ir p. Mūsų eciklopediją jos redaktoriai pavadino **lietuviškąja enciklopedija,** bet ne **lietuvių enciklopedija.** Ir šiaip kasdieninėj mūsų spaudoj **—iškas** ir **—inis** su daiktavardžio priklausomybiniu kilmininku vartojami net tam pačiam straipsny pakaitomis, kalbant apie vieną ir tą patį dalyką, pvz. **katalikiškoji lietuvių visuomenė** ir **lietuvių katalikų visuomenė, lietuviškos parapijos** ir **lietuvių parapijos, tautiškoji kultūra** ir **tautinė kultūra, kariškas pasiruošimas** ir **karinis pasiruošimas** ir k.

Tačiau reikia pažymėti, kad bent nuo Jablonskio laikų jaučiama tendencija, daugiausia kalbininkų inspiruota, dažniau vartoti priklausomybinę priesagą **—inis** ar kilmininką. Tą propagandą **—inis** ar kilmininko naudai pradėjo, kaip minėta, pats Joblonskis. Berods, savo **Kalbos dalykuose** (1908) jis jau mokė, kad reikia sakyti **tautiniai,** bet ne **tautiški drabužiai,** vėliau liepė sakyti **dvasios (dvasinis) penas, valdinė tarnyba, karinis laivas,** bet ne **dvasiškas penas, valdiška tarnyba, kariškas laivas.** Vėliau ginčytasi, kaip reikią sakyti: **tautiški šokiai** ar **tautiniai šokiai, fiziškas auklėjimas** ar **fizinis auklėjimas** ir p.

(Bus daugiau)

DARBAI ŽMONĖS

ATSISVEIKINANT SU "ATEITIES" REDAKTORIUM

A. POCIUS

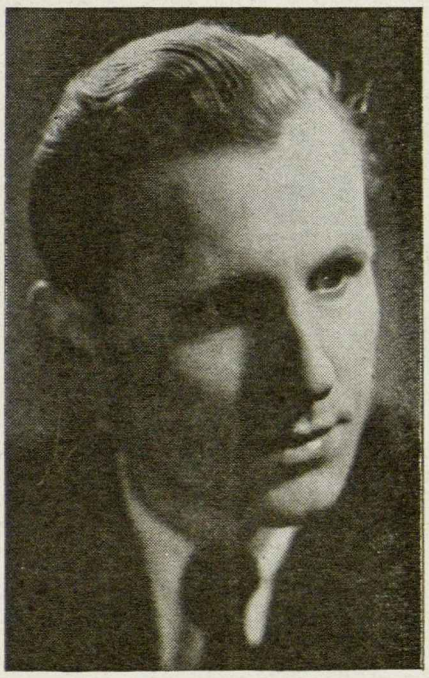

Dr. Kazys Ambrozaitis yra kilęs iš Raseinių apskrities, ūkininkų sūnus. 1938 m. baigė Raseinių valst. gimnaziją. Nuo pat pirmos klasės priklausė at-kų organizacijai, kurios visa veikla buvo pogrindyje. Dar gimnazijoj būdamas aktyviai reiškėsi visuomeninėj veikloj, priklausydamas bei vadovaudamas įvairiems būreliams. K. Ambrozaitis gimnazijoje stipriai reiškėsi kaip literatas - novelistas. Literatūros dėstytojų raginamas, jis rengėsi studijuoti literatūrą. Karas ir kitos aplinkybės jo planus pakeitė.

Baigęs Karo Mokyklą, 1939 m., kurį laiką mokytojavo pr. mokykloje. Iš čia K. V. Centro buvo pakviestas į Kauną "Pavasario" Vyrų S-gos Sporto vadu. 1940 m. Vilniaus Konferencijoj buvo išrinktas tos S-gos Centro V-bos sekretoriumi. Be to, talkininkavo "Pavasario" redakcijoj.

Bolševikmetyje pradėjo studijuoti mediciną Kaune. Priklausė "Gajos" korporacijai. Būdamas tos korporacijos pirmininku, išėjo į platesnį visuomeninį veikimą.

Okupacijų metais aktyviai dalyvavo rezistenciniam darbe, užimdamas įvairius postus.

Po karo Vokietijoj atgaivino Stud. At-kų S-gą ir buvo tos sąjungos pirmuoju pirmininku tremtyje. Tuo laiku taip pat dalyvavo ir bendrame lietuvių studentų organizavime, buvo I-sios Stud. Centrinės A-bės narys.

1945 m. pradėjo tęsti medicinos studijas Tuebingeno U-te, kurias užbaigė 1946 m. Pas prof. Gottrom parašė dizertaciją, kuri buvo įvertinta labai gerai, ir 1947 m. gavo med. daktaro laipsnį.

Dr. K. Ambrozaitis Kauno U-te studijuodamas mediciną, domėjosi filosofija bei literatūra, kai kuriuos dalykus klausydamas Filosofijos fakultete. Studijuodamas ir net egzaminus laikydamas Tuebingeno universitete, jis vis surasdavo laiko ir sveikatos visuomeninei veiklai.

Sėkmingai užbaigus studijas, L.R.K. ir BALFo jis buvo pakviestas amerikiečių zonos Vokietijoj sveikatos skyriaus vedėju.

Tik atvykęs į JAV dr. Ambrozaitis vėl įsijungė į visuomeninę veiklą. 1949 m. rudenį jis buvo išrinktas į Amerikos At-kų S-gos Centro valdybą, kur iki dabar tebeina vicepirmininko pareigas. 1950 m. sausio mėn. leidėjų buvo pakviestas redaguoti "Ateities" žurnalą. Reikia pažymėti, kad K. Ambrozaitis su spauda palaikydavo tamprius ryšius visą laiką, bendradarbiaudamas įvairiuose laikraščiuose Nepriklausomoje Lietuvoje ir tremtyje. Žurnalistika yra jo mėgiamiausias arkliukas po profesinio darbo. Perėmęs redaguoti "Ateitį", jis visa siela įsiliejo į tą žurnalą. Po sunkių ir ilgų darbo valandų ligoninėje, jis pašventė visas laisvas dienas ir net poilsio valandas "Ateities" redagavimui. Prasidėjo kasdieninis važinėjimas, jieškojimas medžiagos, kalėdojimas klišių, plati korespondencija su bendradarbiais. Susidariusias išlaidas pats padengdavo iš savo kuklios "Internship'o" algos.

Kiek daug įdėta darbo ir pasišventimo, netenka kalbėti, nes pats darbas kalba—"Ateitis". Gal daug nuostabiau yra, kad daugelis jaunų gydytojų nesuranda laiko net būtiniausioms ateitininko pareigoms atlikti, kai tuo tarpu dr. Ambrozaitis viską paaukojo, kas liko nuo egzistencijos. Savo tokiam tvirtinimui sustiprinti pridėsiu prof. A. Maceinos laiško ištrauką:

"Man labai didelio rūpesčio kelia Jūsų pasitraukimas — arba bent ketinimas pasitraukti — iš "Ateities" redakcijos. Kad šis laikraštis galėjo ligi šiol išsilaikyti tokiame aukštyje, tai tik Jūsų, mielas Daktare, dėka. "Ateitis" daro puikų įspūdį, ir už tai priklauso Jums padėka ir pagarba."

Atsisveikindami su Dr. K. Ambrozaičiu, kaip su "Ateities" redaktorium, reiškiame jam nuoširdžią padėką už įdėtą darbą ir neabejojame, kad jis ir toliau liks toks pat nuoširdus ir artimas "Ateities" bendradarbis.

HENRIKO RADAUSKO "STRĖLĖ DANGUJE"

H. Radauskas priklauso prie tų poetų, kurie savo kūrinius ilgai brandina ir nesiskubina rodyti pasauliui. Jis taip pat nepila eilėraščių, kaip iš gausybės rago: jam rūpi ne kiekybė, bet kokybė? Dėl to jo eilėraščių rinkiniuose beveik nerasime blogų eilėraščių.

"Strėlė danguje" yra antrasis H. Radausko eilėraščių rinkinys (pirmasis—"Fontanas", 1935 metais). Beveik visi šio rinkinio eilėraščiai yra estetiškai išbaigti. Be abejonės, kiekvienas eilėraštis yra surištas su tam tikromis aplinkybėmis, kuriose jis buvo sukurtas. Kai toji eilėraščio istorija yra grynai asmeniška ir individuali, tada ne visada išryškėja ta nuotaika, kuri supo poetą jį kuriant. Bet tokių eilėraščių rinkinyje yra maža.

Tikrai vertingi ir brangūs dalykai yra nuotaikingumas, kalbos muzikalumas ir formos sklandumas. Iš vienos pusės junti gaivališką gyvenimo meilę, gyvą ir audringą poeto emociją, jo liepsnojantį prigimties šauksmą ieškoti laimės, tiesos ir grožio, o iš kitos pusės išbaigtose poezijos formose pajunti kūrybinę galią, sugebančią visa tai apipavidalinti ir išlaikyt estetinėje plotmėje.

Amžinas jieškojimas, nerimas, prigimties gaiviališkumas ir noras džiaugtis gyvenimu sudaro H. Radausko poezijos turinį. Ties buities problemomis nemąstoma, jokių sprendimų nedaroma, į jokius klausimus neatsakoma, tik lyg gėlės žiedas pro pralaužtą pumpurą atsiskleidžia pats gyvenimas: ne ištisas, bet ryškūs ir spalvingi jo fragmentai, kurie sukasi apie du polius—apie meilę ir mirtį. Pa-

vasaris savo žydėjime slenka į rudenį, jaunystė į senatvę, šviesa ir grožis į naktį ir sutemas. Praeina žmogus su savo amžinu nerimu ir siekimais, bet pats gyvenimas lieka amžinas, lyg besiritančios, nenutilstančios bangos:

Nežino vėjai tavo vardo,
Nežino bangos, kas buvai.
Vėl danguje žuvėdros nardo,
Vėl plaukia jūroje laivai.

Dėl tos nesustojančios buities dinamikos ir laiko slinkimo iš pavasario į rudenį, iš gimimo į mirtį—visame rinkinyje juntama eleginė nuotaika, švelni melancholija, ilgesys kaž ko brangaus netekto ir nuolatos netenkamo.

Tame bėgančio ar lengvai banguojančio gyvenimo ritme gyvena ir pats poetas. Tiesa, dažniausiai jis dainuoja apie ką nors trečiajame asmenyje, bet visur juntama gyva poeto širdis ir jo paties nuotaika, nuspalvinanti ir nudažanti apdainuojamus reiškinius. Tų visų reiškinių centre stovi jautrus lyrikas, žvelgiąs savo visomis dvasios galiomis į jų gelmę ir lyg jautriausia styga virpąs visais jų virpėjimais. Eilėraštyje "Strėlė danguje", kurio vardu pavadintas visas šis rinkinys, poetas mėgina išsakyti vaizdais savo dvasios blaškymąsi ir ieškojimą. Jis — kaip strėlė, kurią paleido vaikas į baltą obelį žaliam pajūry: ir vaikas negali atskirti putų nuo žiedų. Jis—kaip strėlė, kurią stiprus ir jaunas medžiotojas paleido į skrendantį arą, bet nepataikęs į paukštį sužeidė saulę, ir numirė diena. Jis — kaip strėlė, kurią iš apsupto miesto kareivis paleido į dangų prašyt pagalbos, bet, neradus Dievo, klajoja tarp šaltų žvaigždynų, nedrįsdama sugrįžti atgal. Tai filosofinis pradas, bet jis aprengtas simboliniais vaizdais, aiškiai neapibrėžtais konturais, pažadinęs ne mintį, o tik įsijautimą.

Tas įsijautimas ir pagaunanti nuotaika ir yra patys brangiausi H. Radausko poezijos momentai. Mes norime atsisėsti po baltos akacijos šakomis ir įsiklausyti į pačią kūrybos paslaptį, kaip gimsta nemari grožio melodija:

Aš nestatau namų, aš nevedu tautos,
Aš sėdžiu po šakom akacijos baltos,

Ir vėjas dangiškas į jos lapus atklysta,
Ir paukštis čiulbantis joj suka savo lizdą,

Ir skamba medyje melodija tyli,
O aš klausausi jos ir užrašau smėly,

Ir vamzdį paimu, ir groju, ir dainuoju
Su vėju ir paukščiu ir su medžiu baltuoju,

Ir ūžia debesys nežemiškos spalvos
Virš tos dainuojančios ir grojančios kalvos.

Kartais tie švelnumynai yra toki plonučiai, kad jie išeina jau iš paprasto pojutinio pasaulio ribų ir suspindi tik poezijos kristaliniame skaidrume:

Stiklinis vakaro trapumas,
Vandens melodija gera,
Gėlių galingas mėlynumas,
Kurio nei pasakoj nėra.

Kurti tokius grožio pasaulius, kurių nė pasakoj nėra, H. Radauskas yra tikras maestro. Tačiau jo simbolikoj turi vietos ne tik švelnumynai ir nepaprastas subtylumas. Kartais jie drebia tokį netikėtą storžievišką žodį, kuriam, rodos, poezijos žodyne visai neturėtų būti vietos. Taip elgiasi jis arba beišdykaudamas ir savo pegasui visiškai paleisdamas pavadžius, arba norėdamas sudaryti kontrastą. Nors sakoma, kad poetinė laisvė yra labai didelis dalykas, tačiau kažin ar tas savotiškas išdykavimas visada tinka. Pav., eilėraštyje "Mergaitė bėga į mišką" pavasario dinamika ir bundančios jaunystės gaiviališkumas yra supinti į darnią visumą, tačiau pirmoji eilutė: "Pavasaris, per snukį mušdamas..." vis dėlto rėžia ausį. Sakoma, dėl skonio neverta ginčytis... Tačiau ir poetiniam žodynui tam tikra riba vis dėlto yra, ypač jei žodis gatvėje nuvalkiotas. Tačiau šita pastaba tik taip sau. Šitie tyčia pavartoti šiurkštumai nėra nei gausūs, nei pagrindiniai šios knygos elementai, dėl to jie bendro tikrai gražaus įspūdžio nekeičia.

Dar viena pastabėlė šios apybraižos pabaigai. Rinkinyje nėra nei patriotikos, nei kitokios aktualijos. Galėtume poetą apkaltinti atitrūkimu nuo tautos reikalų. Bet tai darydami būtume neteisingi. Tas lietuviško žodžio grožis, kuris atsiskleidžia H. Radausko poezijoje, ir jo gyva lietuviška širdis yra pati didžioji mūsų tautinė aktualija, nes ji yra skaisčiai pražydusi lietuviškos kultūros gėlė. Kiekviename kūrybiniame lietuviškame žodyje mes girdime savo tėvynės gyvą balsą:

Mes girdime už tūkstančio mylių,
Kaip girgžda mūs kaimuose svirtys,
Ir šitą melodiją tylią
Kartoja negęstančios širdys.

Henrikas Radauskas, STRĖLĖ DANGUJE, eilėraščiai, Chicago 1950 m. Viršelį, skyrių antraštes piešė Vytautas Kasiulis. Išleido Vytautas Saulius. Tiražas — 700 egz., 110 psl., pardavinėjama po 2 dol.

Pr. Naujokaitis

MALDOS KELIONĖ PARYŽIUJE

Apie 20 val. Sorbonne'os aikštėj renkasi studentai ir studentės, atsipalaidavę nuo kasdieninių rūpesčių, kad galėtų dar kartą susikaupti ir tinkamai pasiruošti sutikti Viešpaties Gimimo šventę.

Notre Dame katedros aikštėj susiskirstoma grupėmis: vaikinai ir merginos atskirai. Grupių vadai patiekia maldos kelionės temą ir keletą minčių. Šį kartą tema yra "Malda." Dalyviai eidami turėsią diskutuoti apie maldos prasmę, jos formas, jos individualinę ir kolektyvinę įtaką ir t.t.

Neužilgo, susirikiavę po penkis ir pasiskirstę į dvi kolonas, maldininkai pasijudina Švenčiausios Širdies bazilikos link, kuri pastatyta šiaurinėj Paryžiaus dalyje, Montmartre kalvoj. Kolonos eina abiem gatvės šaligatviais. Vieną koloną veda, kitų palaikomi, trys neregiai studentai.

Nustebę paryžiečiai žiūri į vos užmatomas studentų virtines, kurie, nepaisydami blizgančių vitrinų, prašmatnių plakatų nė gatvių triukšmo, įsigilinę diskutuoja apie maldą.

Mažas stabtelėjimas puskelėj prie Rytų stoties. Baigiamos diskusijos, užviešpatauja tyla ir, toliau tęsdami savo žygį, maldininkai mąsto apie iškeltas mintis ir kartu meldžiasi širdyje.

Prisiartinant prie kalvos, gatvės siaurėja, sukinėjasi. Maldininkai gieda rožančių. Eisena pasiekia laiptus, vedančius į kalvos viršūnę. Rožančius tęsiamas tol, kol paskutinieji pasiekia viršų. Nuo kalno matosi toli išsidriekę Paryžiaus žiburiai. Vyriausias kapelionas prašo pasimelsti už tą miestą, kuris glaudžia tiek daug paklydusių sielų, Kristaus priešų, nerūpestingų dvasios beturčių ir vargdienių, kad jo neištiktų Sodomos ir Gomoros likimas.

Maldininkai sueina į bazilikos vidų. Prasideda mišparai. Kiekvienas dalyvis randa ant kėdės padėtus lapus su tekstais. Iš 2000 krūtinių išsiveržia psalmės ir pripildo erdvią baziliką. Tuo pat laiku nuodėmklausiai stengiasi sulikviduoti ilgas maldininkų eilutes.

Prieš vidurdienį prasideda Mišios. Pamokslininkas papadaro maldos kelionės sintezę. Jis pastebi, kad malda, individualinė ar kolektyvinė, nuostabiai prisideda prie taikos išlaikymo. Šiomis dienomis malda daugiau, nei kada nors yra reikalinga, kad žmonija išvengtų grąsiančių sukrėtimų. Taika gali ateiti tik per Kristų.

Taip baigėsi maldos kelionė. Baltoji bazilika vėl lauks metus laiko, kol galės nors porai valandėlių priglausti tūkstančius jaunų širdžių, degančių karštu troškimu būti uoliais Kristaus mokslo apaštalais.

J. P.

Paryžius, 1951 m.

PIANISTĖ ALDONA KEPALAITĖ

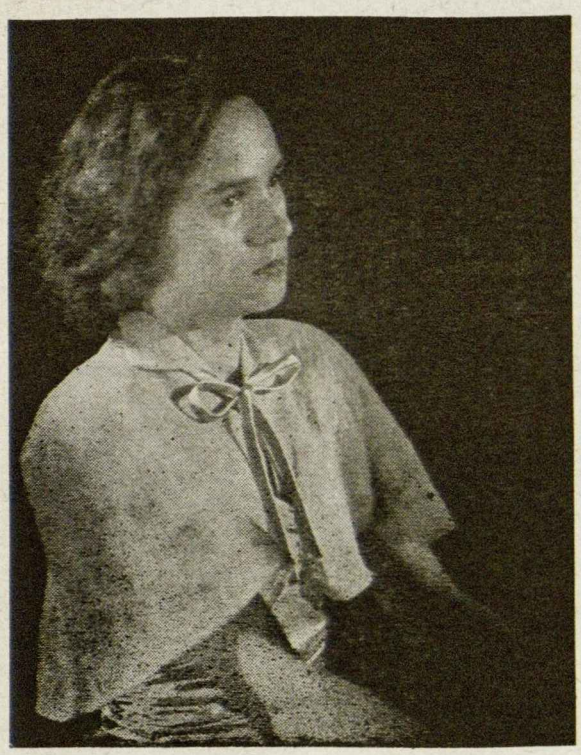

Kai iš jaunimo tarpo atsiranda naujų jėgų, įsiliejančių į bendrąją lietuviško kultūrinio gyvenimo srovę, mes džiaugiamės jų laimėjimais ir jų įnašu į mūsų kultūros aruodus. Viena iš tokių naujų jėgų lietuviškame muzikų pasaulyje yra pianistė Aldona Kepalaitė.

Aldona Kepalaitė pianinu pradėjo skambinti Lietuvoje 1938 metais. Vėliau lanko Kauno Konservatoriją. Tremtyje, nelengvose pokarinio meto sąlygose, Aldona Kepalaitė sekmingai tęsia muzikos studijas pas garsius profesorius Joseph Pembaur ir Johann Hobohm Muencheno Muzikos Akademijoje. 1949 metais Akademiją baigia ir gauna pianistės vardą. Atvykusi į Ameriką, norėdama, kad išeitos studijos būtų užskaitytos, Aldona Kepalaitė stoja į Manhattanville College of Sacred Heart. Priimama į paskutinį muzikos kursą ir mokosi pas prof. William Harms.

Š. m. kovo 12 d. Manhattanville Kolegijos salėje, New Yorke, Aldona Kepalaitė savo studijų užbaigimui davė piano rečitalį. Rečitalio programoje pianistė išpildė: J. S. Bacho "Chromatinę Fantaziją ir Fugą", Bethoveno "Sonatą Op. 57 in F minor" (Appassionata), "Šumano "Carnival Op. 9", Jakūbėno "Pasaką" ir Šopeno "Scherzo Op. 20 in B minor." Pasirinktoji programa buvo išpildyta su pasisekimu ir publikos įvertinta gausiais plojimais.

Baigusi šią mokyklą, Aldoną Kepalaitė pasiryžusi toliau gilintis fortepiono srityje. Iš muzikos srovių jaunąją pianistę labiausia domina klasikinė ir romantinė muzika, o Šumanas ir Šopenas yra jos mėgiamiausi kompozitoriai.

Aldona Kepalaitė yra New Yorko studentų ateitininkų kuopos narė.

Juoba

Rašyt. J. Neverdauskas parašė naują romaną "Generolas Kosčiuška", kuriame vaizduojama 18 amž. Lietuva. Be to ruošia spaudai novelių rinkinį.

Tėv. jėzuitas Karl A. Maring, kuris dirba kaipo mokslininkas Loyolos universitete seismologijos laboratorijose, pareiškė, kad išsprogdinus vieną milijoną atominių bombų, žemė nesutruktų. Įvyktų tik vidutinis žemės drebėjimas.

Med. daktarai Veronika ir Vladas Adomavičiai persikėlė Galveston, Texas. Dirba St. Mary's Infirmery ligoninėje. Vadovybė ir pacientai jaunaisiais daktarais yra patenkinti.

Kun. dr. Tulabą, Lietuvių Šv. Kazimiero kolegijos Romoje rektorių, popiežius Pijus XII už nuopelnus bažnyčiai ir lietuvių tautai pakėlė į savo Rūmų Prelatus.

Kun. Vasiliauskui - Meškulčiui vasario mėn. 22 d. suėjo 80 metų. Jubiliatas yra didelis jaunimo bičiulis, rašytojas, daugelio laikraščių bendradarbis.

Penkios premijos po 5.000 dol.

Christoferiai, katalikų vadovaujama organizacija, JAV pradėjo kultūrinį-moralinį sąjūdį. Šiemet jie paskyrė 5 premijas po 5.000 dol. už geriausius kūrinius.

Mirė Andre Gide

Vasario mėn. 19 d. Paryžiuje mirė Nobelio premijos laureatas Andre Gide. Jis buvo 81 metų amžiaus, tačiau visą laiką rašė. Paskutinis jo veikalas buvo "Vatikano Rūsiai", komedija, kuri buvo perdirbta iš jo novelės, parašytos 1914 m. Literatūros žinovai yra nusprendę, kad Andre Gide yra didžiausias prancūzų rašytojas šitame šimtmetyje, nors jis plačiose skaitytojų masėse nebuvo labai populiarus. Jį skaitė ir aukštai vertino literatų elitas.

1947 m. buvo paskirta Nobelio literatūros premija už jo literatūrinius kūrinius. Kokį įspūdį rašytojui padarė ši premija, nėra žinoma. Per eilę metų jam buvo siūloma tapti Prancūzų Akademijos nariu, tačiau jis atsisakydavo dėl savo asmeniškos ir menininko laisvės.

Andre Gide yra parašęs daugiau 50 knygų. Jo veikalų forma ir tematika įvairi: romanai, novelės, poemos, kritika, kelionių aprašymai, atsiminimai ir t.t. Pirmąją knygą išleido savo lėšomis turėdamas 21 d. amžiaus.

1900 m. jis pradėjo leisti žurnalą "Nouvelle Revue Francaise", kuris per 30 metų turėjo didelės įtakos į Europos ir Amerikos literatūrą. Per šį žurnalą jis išugdė daugelį žymių rašytojų: Cocteau, Jules Romains, Jean Giraudeau ir kt. **A. P.**

Vatikano biblioteka pernai šventė 500 metų jubiliejų. Ją įkūrė popiežius Mikalojus V 1450 m. Ši garsioji biblioteka turi 800.000 knygų, daug brangenybių iš knygų bei rankraščių pasaulio: Aleksandrijos šventraščio kopija, Virgilijaus raštus, Cicero ir daug kitų rankraščių iš pirmųjų krikščionybės amžių.

Poetė Handel-Mazetti atšventė 80 metų amžiaus sukaktį. Austrijos vyriausybė bei visuomenė rašytoją pagerbė. Švietimo ministerija įsteigė 5000 šilingų premiją, kuri kasmet rašytojos gimtadienyje bus įteikiama už geriausią istorinį romaną. Nuo 1911 m. ji gyvena Linze (Austrija).

Prof. Vikt. Biržiškai vasario mėn. 23 d. suėjo 65 metai. Ta proga "Draugas" atsispausdino pasikalbėjimą su jubiliatu: "Mano laimingiausioji ir baisiausioji diena".

Dail. A. Melnikas ir jo žmona skulptorė Gloria Martini, pernai atvykę iš Italijos, š. m. sausio mėn. 29 d. atidarė savo kūrinių parodą Detroite. Publikos susidomėjimas didelis. Spaudos atstovų ir meno kritikų atsiliepimai geri.

• Pernai rugsėjo mėn. suėjo 100 metų nuo P. Kriaučiūno gimimo. Petras Kriaučiūnas gimė 1850 m. rugsėjo mėn. 4 d. Vištyčio valsč., mirė 1916 m. sausio mėn. 20 d. Jis buvo Marijampolės gimn. mokytojas, didelis kovotojas už lietuvybę. Lietuvių atgimimo metu jo idėjos darbai turėjo nepaprastos reikšmės: jaunuosiuose skiepijo lietuvių kalbos meilę, atskleidė didingą Lietuvos praeitį, visus ano meto šviesuolius būrė į bendrą kovą prieš lenkinimą ir rusinimą.

SPORTAS

ATEITININKIJOS VAIDMUO LIETUVOS SPORTINIAME GYVENIME

ANDRIUS KETURAKIS

(Tęsinys)

keturis kartus iš eilės LGSF buvo Lietuvos ledo rutulio nugalėtojas. Aktingai reiškėsi ir futbolo gyvenime. 1938 m. LGSF matome Lietuvos futbolo vice-meisteriu, o 1939 m. jau Lietuvos meisteris. Toks faktinai jis buvo ir 1940 m., tik sovietų okupacija neleido pirmenybių baigti, tačiau tolimesnė jų raida jau negalėjo pakeisti LGSF pirmaujančios padėties. 1937 m. LGSF pirmosios tautinės olimpiados sidabro medalio laimėtojas, o daugybė at-kų, dalyvavę olimpiadoje, laimėjo puikių dovanų. LGSF atgimimas vėl prasidėjo, nes, įvedus gimnazijose platesnes sporto varžybas, atsirado pajėgių at-kų sportininkų, kurie vėliau stiprino LGSF eiles. Moterų krepšinio komanda buvo sudaryta vien iš ateitininkių — "Giedros" korporančių. LGSF efektingi laimėjimai Kaune uždegė visus jo šalininkus visoje Lietuvoje,, ir vėl prasidėjo organizacinė statyba. Pradėjo kurtis nauji LGSF klubai. Šitą darbą daugiausia vykdė at-kai jau baigę aukšt. mokslus ir įsikūrę Lietuvos provincijoje. Paskutiniais Lietuvos Nepriklausomybės metais LGSF vėl turėjo per 12 klubų. LGSF stiprėjimas veikė visą katalikišką jaunimą, kuris pamatė, kad pasiryžėliai viską nugali. Įvykęs, rodos, 1937 m. "Pavasario" fed. kongresas Kaune, jau sutraukė daugiau, kaip 3000 sportininkų, kurie nepaprastai energingai tarpusavy rungtyniavo.

Šie nauji laimėjimai ir katalikų jaunimo sportinio sąjūdžio atgimimas, neatėjo taip lengvai, o tam reikėjo nepaprastų pastangų, savęs išsižadėjimo ir net asmeniškų savo lėšų atidavimo. Šia proga aš noriu čia prisiminti tuos nenuilstamus darbuotojus, kurie išnešė šią sunkią naštą ant savo pečių. Pirmųjų eilėse buvo prof. B. Vitkus (dabar Čikagoje), J. Kudirka, P. Kimbris, J. Dėdinas (dabar Čikagoje), A. Bistrickas, L. Kalnietis ir daugelis kitų pasišventėlių, kurie su nepaprasta energija nešė šią sunkią, bet garbingą naštą.

Užgriuvusi I-ji bolševikų okupacija, kuri visą žydintį Lietuvos gyvenimą sugriovė, nepaliko nė sporto. Visos sporto organizacijos buvo uždarytos. Rudoji okupacija sportininkams buvo švelnesnė. Vėl pradėjo veikti sporto organizacijos, jų tarpe ir LGSF. Vėl LGSF klubai pradėjo kurtis visoje Lietuvoje. Dabar su nuostaba prisimenu, kaip tuo laiku buvęs LGSF generalinis sekretorius, tų jaunų vyrų energiją, entuzijazmą ir pasišventimą, kuris buvo parodytas vokiečių okupacijos metais. O kas visa tai darė? Nekartą, smalsumo vedamas, pasiteiraudavau ir dažniausia pasirodydavo, kad daugumas šių organizatorių buvo ateitininkai. Sėkla buvo gerai pasėta, kuri nešė gausų derlių. Tikrai, šis vokiečių okupacijos periodas man asmeniškai daugeliu atžvilgiu buvo, tarsi, atpildas už tas ilgas pastangas, kad Lietuvos katalikiškas jaunimas energingiau pajudėtų šia kryptimi. Dabar pradėjo rodytis, kad pastangos jau neša vaisių. Norėčiau vėl kada nors dirbti kartu su tokiais energingais bendradarbiais, kokie buvo anais vokiečių okupacijos metais. Mano artimiausi bendradarbiai, kurie centre ir provincijoje man padėjo šiame darbe buvo šie: prof. dr. Pr. Padalskis (dabar Detroito univ. prof.), K. Kleiva (Chicagoj), K. Baltas (Bostone), adv. S. Balčiūnas (Australijoje), L. Palevičius ir kiti. Jie suorganizavo LGSF sporto sąjūdį vokiečių okupacijos metu. 1944 m. užgriuvo nauja raudonųjų banga ,ir vėl viską išblaškė. Tačiau tikiu, kad mums at-kams vėl teks, ir tai neužilgo, tęsti pradėtus mūsų darbus Lietuvoje. Mes turim ruoštis, ir šio rašinio tikslas būtų pasiektas, jei mes peržiūrėdami savo praeities pastangas ir darbus, pasiryžtume ateičiai. Ši apžvalga nėra nei pilna, nei tiksli, nes tam neturiu po ranka davinių, kuriais remiantis galima būtų faktais įrodyti, kiek daug padaryta.

Pabaigai dar noriu vieną paaiškinimą padaryti. Daugelis, skaitydami šį rašinį susidarys įspūdį, kad labai daug kalbama apie LGSF, kartais net daugiau, kaip apie pačių ateitininkų sportinę veiklą. Visai teisingai. Anksčiau aš minėjau, kad at-kai, nebūdami sporto organizacija, sukūrė specialią katalikų sporto organizaciją LGSF, kad jos pagalba vykdytų šios srities savo tikslus ir per ją reikštųsi viešajame Lietuvos sporto gyvenime.

Baigdamas šį savo rašinį, aš noriu kreiptis į ateitininkišką jaunimą, esantį laisvajame pasaulyje, kad jie neužmirštų savo pareigų Lietuvai. Mėgstantiems sportą jaunuoliams, laisvajame pasaulyje yra plačios galimybės šioje srityje reikštis, bet kartu ir dideli pavojai nueiti į nukrypimus, kurie nieko bendro su klasikiniu sportu neturi. Žinok, vieną, kad tavo protinis išsilavinimas, tau ilgiau tarnaus nei fizinis, nes tik intelektualinis subrendimas padaro pilnutiniu žmogumi, kaip sako garsusis mūsų filosofas ir ateitininkijos ideologas a. a. prof. St. Šalkauskis.

LEDYNAI

Daug kas įsivaizduoja, kad ledynas yra užšalusi upė. Iš tiesų, ledynai yra ledo upės. Tačiau jie atsiranda ne iš vandens, bet sniego. Sniegas, kuris iškrenta didelėse aukštumose, įstringa nelygiame kalno paviršiuje. Svoris, tirpimo ir šalimo procesas, padaro iš sniego ledo masę. Su laiku šita masė pripildo įdubimą ir, jai vis daugėjant, išsipila per krantus. Svorio jėgos vedama, kaip vanduo slenka slėnin, aplenkdama kampus ir pakilimus.

Šiandieniniai ledynai dengia beveik šešis milijonus kvadratinių mylių. Tai sudaro apie 10% žemės paviršiaus. 85% Grenlandijos yra padengta ledynu 1570 mylių ilgio ir 600 mylių pločio. O kur didžiuliai Kanados šiaurėje esančių salų plotai? Daugelis iš tų didžiulių ledynų juda, slenka pirmyn. Vieni juda taip iš lėto, kad jų judėjimo negalima pastebėti. Bet Aliaskoje kai kurie greitakojai ledynai nukeliauja po 70 pėdų per dieną. Tuo tarpu Pernivik ledynas turi neoficialų čempijono vardą sukardamas 125 pėdas per vieną dieną.

Judėjimai yra dažnai palydimi įvairių garsų, kuriuos indėnai laikė dvasių pasireiškimu. Bet baltasis žmogus surado, kad tai tik ledas plyšinėja. Šitie ledo plyšiai yra dažnai iki 50 pėdų pločio, kurių žibančios sienos tiesiasi į tamsią gelmę. Kai žmogus pradėjo tyrinėti tuos plyšius, patyrė keistų dalykų. Pirmiausiai nebuvo rastas joks plyšys gilesnis kaip 100 pėdų, nors kai kurių dugne tyvuliavo vanduo, kurio gylį niekas dar neištyrė. Ten temperatūra nėra žemesnė už 0° C. Taigi didžiulės ledo masės pasirodė esančios šilčiausia vieta Arktikoje. Ilgą laiką "ledo kirmėlės" buvo laikomos fantazijos padarais, apie kurias tyrinėtojai šiltame kambaryje prie kavos puoduko pasakodavo. Bet paskutiniu metu viena ekspedicija iš tikro rado kirmėles pietų rytų Aliaskoje ir Jukone. Ekspedicijos vadovas papasakojo, kad kirmėlės esančios baltos ir apie 2-3 cm. ilgio. Keletas pavyzdžių buvo pristatyti Amerikos Gamtos Istorijos Muziejui.

Sistematingi tyrinėjimai per paskutinius 50-60 metų parodė, kad ledynų plotas visame pasaulyje mažėja. Iš tiesų, dar yra viena kita vieta, kur ledynai padidėjo, bet daugumoje ledo masės traukiasi vis aukštyn į kalnus ar žemės polių link. Nuoseklus sekimas parodė, kad Kanadoje kai kuriose vietose ledas nuo 1794 metų pasitraukė 60 mylių. Ir atrodo, kad paskutiniuose dešimtmečiuose ledo tirpimas greitėja. Tas metinis ledo pasitraukimas įdomauja ne tik ledo sporto mėgėjus, bet ir mokslininkus. Jei temperatūros kilimas laikysis, už kelių šimtmečių pietų gėlės pasirodys Kanadoje. Civilizacijos centras taip pat persikels iš JAV ir Vidužemio jūros pakraščių į šiaurę. Jei visas ledas ištirptų, maždaug 4.300.000 kūbinių mylių vandens pasiliuosuotų. Vandenynų paviršius pakiltų iki 164 pėdų. Tai iš tikro aptemdytų daugumos šių dienų jūros uostų garbę ir atpigintų žemės kainas New Yorko centre.

Bet sausas faktas, kad ledynai mažėja, neduoda garantijos, kad jie ir toliau taip darys. Kai kurie geologai pranašauja, kad už 20.000 metų prasidės naujas ledo amžius. Tada vėl storas ledo sluoksnis, kaip kadaise, pilnai padengs Kanadą ir didesnę dalį JAV. Londonas, Stockholmas ir Vilnius taip pat miegos po ledo apklotu, o žmonės ekvatoriuje nešios šiltus megztukus.

OTONAS

PLAČIAME PASAULYJE

NEW YORK

Moksleivių at-kų iniciatyva vasario 11 d. buvo suruoštas bendras Metropolitain Meno Muziejaus lankymas. Buvo apžiūrėta ir ten šiuo metu vykstanti amerikiečių dailininkų šiandieninio tapybos meno paroda, kuri lankytojų tarpe iškėlė diskusinių minčių. Kuopos valdyba numato surengti daugiau panašių ekskursijų į didžiojo New Yorko meno lobynus, taip pat numato, nariams pasiskirčius į savo mėgiamos srities sekcijas, surengti įvairiais klausimais diskusinius vakarus.

Nemažas skaičius moksleivių at-kų aktyviai prisideda prie "Ateities" leidimo darbo. Pagelbiniame redakcijos kolektyve dirba A. Aleksandravičiūtė, nerūpestingų rašytojų raštus gražiai mašinėle perrašo A. Stanaitytė, administracijoje daug darbo įdeda Aušra Bendoriūtė ir B. Kūlytė. Kiti prisideda prie "Ateities" ekspedijavimo.

Kovo 4 d. New Yorko ateitininkai suruošė Ateitininkijos 40 metų sukakties minėjimą, kartu pagerbdami ir Šv. Kazimierą. Pamaldų metu at-kai bendrai ėjo prie Šv. Komunijos. Po pietų įvyko iškilminga akademija, kurios metu prof. S. Sužiedėlis skaitė progai pritaikytą paskaitą. Aštuonios moksl. at-kės ir keturios studentės atkės davė iškilmingą pasižadėjimą. Sveikinimo kalbas pasakė PMAS dvasios vadas Tėvas T. Žiūraitis, PMAS pirmininkas J. Baužinskas ir Amerikos AS pirm. J. Laučka. Gautas sveikinimas raštu iš New Yorko skautų. Meninėje programos dalyje savo kūrybos skaitė poetai K. Grigaitytė - Graudušienė ir L. Žitkevičius. E. Apanavičiūtė, palydint pianinu G. Macelytei, padeklamavo P. Jurkaus "Karalaičio diena". G. Macelytė paskambino Chopin'o "Lietaus lašai". Prie gražaus scenos išpuošimo prisidėjo M. Pupiūtė ir A. Kepalas.

Kovo mėn. 18 d. Brooklyno moksleiviai ateitininkai vėl susirinko kuopos susirinkiman. Naujasis kuopos globėjas kun. Račkauskas skaitė asmeniniais atsiminimais paįvairintą paskaitą iš ateitininkų istorijos. Paskaitoje buvo taip pat iškelti svarbesnieji ateitininkų uždaviniai. Meninėje dalyje M. Plečkaitytė savo deklamacija priminė ateinantį pavasarį, R. Kontrimas pagrojo akordeonu, o O. Aleksandravičiutė paskaitė humoristinį rašinėlį apie kuopos gyvenimą.

Pradedant Atvelykiu ateitininkai bei jų bičiuliai rinksis šeštadienių popietėmis susipažinti su kompozitoriais-klasikais ir jų muzika, pasigėrėti savo jaunosiomis meninėmis jėgomis bei pasidalinti kultūrinėmis aktualijomis.

R. A.

BOSTONAS, MASS.

Bostono at-kai sendraugiai yra numatę visą paskaitų ciklą apie garsiąsias popiežių enciklikas. Kuopa, vadovaujama naujos valdybos — kun. A. Kontauto, dvasios vado, St. Lūšio, pirm., Dr. P. Kaladės, sekr. ir V. Girnytės, ižd., —stengiasi plėsti viešą kultūrinę veiklą.

Moksleivių at-kų kuopai dabar vadovauja Vil. Vaitkevičius. Kuopos susirinkimuose moksleiviai at-kai skaito savo pačių referatus ir gyvai dalyvauja diskusijose. Viename iš susirinkimų referatą apie religijos vertę skaitė Nikolskytė ir apie tautinį mūsų atgimimą — Škudzinskaitė.

PUTNAM, CONN.

Kovo 9-11 dienomis Nekalto Prasidėjimo Vienuolyne, Putname įvyko uždaros mergaičių ateitininkių rekolekcijos. Rekolekcijas vedė kun. prof. St. Yla. Jas suorganizavo P MAS Centro Valdybos narė Č. Šidlauskaitė.

Rekolekcijose dalyvavo apie 35 mergaitės iš įvairių vietovių. Rekolekcijoms pasibaigus, įvykusiame ateitininkių susirinkime kalbėjo sesuo Felicija, vienuolyno vyresnioji ir kun. prof. St. Yla. Buvo įsteigtas moksleivių ateitininkių būrelis vienuolyno pensionate.

DAVUSIEJI PRIESAIKĄ NEW YORKO MOKSL. AT-KAI

Nuotr. R. Kontrimo

AMSTERDAMO N. Y. AT-KŲ SPAUDOS KIOSKAS

ČIKAGA

Čikagos Moksl. Ateitininkų kuopai š. m. sausio mėn. suėjo vieneri metai. Per pirmuosius metus, kuopai teko pakelti daug sunkumų, bet šiandien pirmieji ledai jau pralaužti. Nauji metai—nauji lapai, todėl Moksl. At-kų kuopos senąją valdybą pakeitė naujas sąstatas, susidedąs iš pirmininko — J. Manelio, vicepirmininkės— D. Brazytės, sekretorės — A. Šapalaitės, iždininkės — D. Valančiūtės ir meno bei socialinių reikalų vedėjo — A. Žemaičio.

Kuopoje jau senokai veikia atskiri moksl. at-kų berniukų ir mergaičių būreliai vadovaujant kun. J. Borevičiui, S.J. ir p. Krikščiūnui; dabar yra steigiami panašūs būreliai ir jaunesniesiems moksleiviams vyresniųjų bei sendraugių globoje. Kuopos veiklą pagyvino literatūros būrelis. Čia susispietė gražus literatūros mėgėjų būrelis ir, rašytojui A. Baronui, vadovaujant, mėgins pažinti tuos lobius, kurious dažnai praleidžia žmonių akys. Būrelio valdybą sudaro: R. Jonauskaitė, A. Vosylius ir A. Kavaliūnas.

Prie lietuviškų parapijų, Čikagos moksl. at-kų dėka, išdygo visa eilė spaudos platinimo kioskų, kurios, tarsi mažutės lietuvių kultūros koplytėl,s skleidžia per spaudą tėvynės meilę į kiekvieno lietuvio išeivio širdį. Knygų platinimui vadovauja L. Litvinas.

"Užsisakykite "Ateitį"! — šaukė kovo mėnuo Čikagoje moksl. at-kų lūpomis, nes šį mėnesį jaunieji žurnalo platintojai pavadino "Ateities" vajaus mėnesiu ir ir stengėsi sumedžioti kuo daugiausia prenumeratų.

Birželio mėn. pabaigoj ar liepos pradžioj, čikagiečiai moksl. at-kai planuoja išsinerti iš aprūkusių dangoraižių šešėlių ir pulti viduvasario gamtos glėbin. Bus surengta graži vasaros stovykla.

— **Danutė**

EAST ST. LOUIS, ILL.

Prie East St. Louis Nekalto Prasidėjimo parapijos įsisteigė moksleivių at-kų kuopa. Steigiamasis susirinkimas įvyko vasario 10 d. Kuopos valdybon išrinkti: J. Kučiauskas — pirm., Z. Kučiauskas, Ald. Mogenytė ir V. Čerskutė. Didelio nuoširdumo moksleiviai at-kai susilaukia iš vietos klebono kun. Deksnio.

MŪSŲ GABIEJI

● **Regina Rauchaitė** mokosi Šv. Juozapo kolegijoje Hartford, Conn. Jos nuotrauka su gražiais atsiliepimais buvo įdėta vietos laikraštyje "The Catholic Transcript." Regina Rauchaitė yra veikli ateitininkė.

● **E. Skrupskelytė,** Woodstock'o kolegijos mokinė, dėl gero mokymosi buvo atleista nuo mokesčio už mokslą.

● **Sofija Budvytytė,** tik prieš metus atvykusi tremtinė, dabar studijuojanti Šv. Kazimiero Akademijoje, Čikagoje, sodaliečių studenčių konkurse laimėjo antrąją premiją už rašinį "Pakelės kryžiai." Konkurse dalyvavo per 1,000 kandidačių.

● **Rita Žilinskaitė** laimėjo 4 metams stipendiją Woodstock'o kolegijoje.

● **L. Lirgamerytė,** Kenošos, Wisc. gimnazijos (high school) mokinė laimėjo trečiąją vietą visų to miesto mokyklų suruoštame konkurse 5-kių minučių kalbai per radiją tema "I speak for Democracy". Savo kalboje vos prieš metus atvykusi į Ameriką lietuvaitė nupiešė abi Lietuvos okupacijas, palygindama jas su Amerikos demokratija.

● **Algis Jurgėla,** adv. K. Jurgėlos sūnus, neseniai pirmuoju baigė Jamaica High School, laimėdamas net šešias pasižymėjimo dovanas. Tolimesnes studijas A. Jurgėla tęs Čikagos Universitete.

AR ŽINAI, KAD

— Japonijos gyventojų skaičius auga tokiu greitu tempu, kad laike 33 metų dabartinis gyventojų skaičius (83.000.000) padvigubės.

— Gausingiausias studentų atžvilgiu universitetas šiuo metu yra New York University (NYU), kuriame studijuoja 46,357 studentai.

— Sakoma, kad dabartiniu metu JAV yra apie 4 milijonai lunatikų.

— Apie Napoleoną anglų kalba yra parašyta 1735 knygos.

— Pasaulyje žiurkių yra dvigubai daugiau negu žmonių.

— JAV teritorijoje kas 18-ta šeima laiko bent vieną šunį, kaip naminį gyvulį.

— Visame pasaulyje yra 1,200.000.-000 analfabetų.

— JAV teritorijoje šiuo metu galima rasti 35 simfoninius orkestrus.

— Austrijoje 400 žmonių atitenka 1 medicinos daktaras: tai geriausia proporcija visame pasaulyje.

— Apie W. Shakespeare anglų kalboje parašyta 3172 knygų.

— Iš 100 žmonių, gyvatės įkąstų, tik 1 miršta, kiti spėja įvairiais būdais išgelbėti savo gyvybę.

—Per metus būna apie 50,000 žemės drebėjimų.

— Parakas yra mišinys medžio anglies, sieros ir salietros.

— Pamidoras yra kilęs iš Lotynų Amerikos.

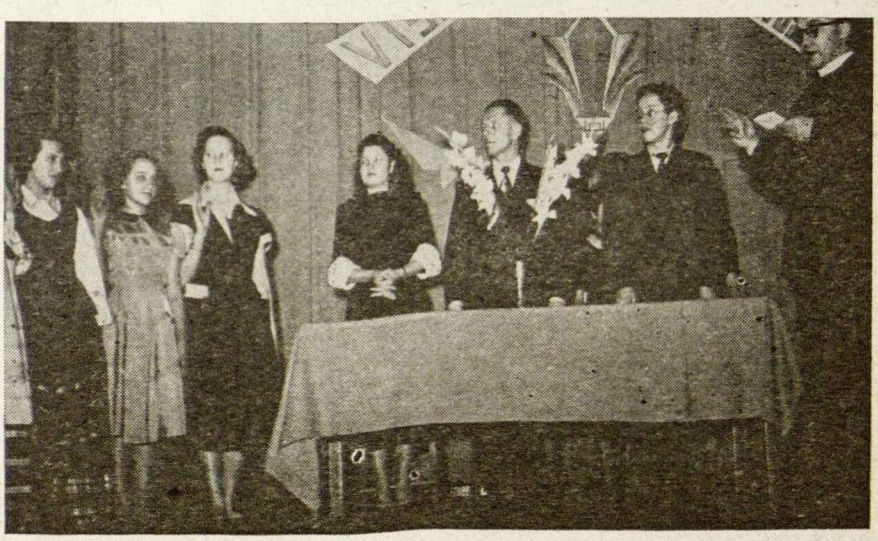

NEW YORKO MOKSL. AT-KŲ PRIESAIKA

Nuotr. R. Kontrimo

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAI

Daugelis išsiųstų "Ateities" žurnalo egzempliorių grįžta atgal su pašto prierašais "adresatas išsikėlė, naujas adresas nežinomas." Maloniai prašome gerb. "Ateities" skaitytojus, pakeičiant savo gyvenamąją vietą, tuoj pat pranešti mums naująjį adresą. Tai palengvins mūsų darbą, ir skaitytojai gaus reguliariai "Ateitį".

Visas Amerikos ir Kanados ateitininkų kuopų valdybas, kurios dar nėra mums prisiuntusios savo kuopos narių sąrašų, prašome tai kuo greičiausiai padaryti.

Dažnai mūsų mielieji skaitytojai įvairiais piniginiais reikalais kreipiasi į redakciją, net laiškus adresuodami tiesiog redaktoriams. Taip kartais gaunasi nemalonių susitrukdymų.

Atsiminkime, jog redakcija rūpinasi tik žurnalo turiniu. Reiškia, jei siunčiate raštus, skirtus įdėti į "Ateitį" — rašykite redakcijai.

O jei siunčiate pinigus, jei norite pratęsti prenumeratą, užsisakyti žurnalą naujai, pakeisti adresą ar kitokiais panašiais reikalais — rašykite administracijai.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

"KARYS" — Pasaulio Lietuvių Karių Mėnesinis Žurnalas Nr. 4-5. Šiame numeryje rašo A. Merkelis, J. Karys, T. Žiūraitis, O.P., Dr. V. Dambrava, St. Tamulaitis, Vl. Būtėnas, Gen. Nagius, J. Minelga, K. Pelekis ir kt. Įdomios kultūrinės ir karinės žinios. Gausiai iliustruotas karinio gyvenimo vaizdais. "Karį" leidžia "Kario" leidykla. Vyr. redaktorius kpt. S. Urbonas. Prenumerata metams 4 dol.

Kazio Viktoro Banaičio "Liaudies Dainos." Ketvirtasis sąsiuvinys. 19 psl. Tekste 15 dainų mišriam chorui. Išleido kun. Pr. Juras.

"AIDAI" — Nr. 3 ,kovo mėn. Turinyje: Vysk. V. Padolskio, Zenono Ivinskio, A. Jasmanto straipsniai, Nykos-Nyliūno, Kozulio ir Babicko kūryba, platūs literatūros, meno, mokslo ir religinio gyvenimo skyriai, daug iliustracijų. "Aidus" leidžia Tėvai Pranciškonai, redaguoja A. Vaičiulaitis.

"Šv. Pranciškaus Varpelis" — religinio, patriotinio pobūdžio Tėvų Pranciškonų leidžiamas mėnesinis žurnalas. Nr. 3, kovo mėn. numeryje rašo Vysk. V. Brizgys, A. Vaičiulaitis, B. Brazdžionis, Pr. Alšėnas, T. Žalalis, M. Vaitkus, Kun. Gižinskas, G. Jočys.

"Tėvų Kelias" — Venecuelos lietuvių mėnesinis žurnalas, vasario mėn. 2 Nr. Redaguoja Tėvas A. Sabaliauskas. Šiame numeryje daug gražios medžiagos iš Venecuelos lietuvių gyvenimo.

"Australijos Lietuvis" — dvisavaitinis Austr. lietuvių laikraštis. Šis sausio mėn. Nr. 1, jau spausdintas spaustuvėje ir daro gerą įspūdį. Redaguoja J. Glušauskas ir redakcinis kolektyvas.

"Mūsų Dienos" — lietuvių evangelikų religinis laikraštėlis, leidžiamas "Rūtos" leidyklos Kanadoje. Išeina kas savaitė, mažo formato. Redaktorius P. E. Enskaitis.

"Eglutė" — vaikų žurnalas, leidžiamas Lietuvių Kultūros Instituto, red. Pr. Naujokaitis. Kovo mėn., velykinis numeris savo turiniu ir išvaizda vaikams nepaprastai gražus.

P MAS CENTRO VALDYBOS PRANEŠIMAS

Sumažėjus Vokietijoje moksleivių ateitininkų skaičiui, MAS Centro Valdyba Vokietijoje užbaigė savo darbą. Tariame nuoširdų ačiū paskutiniajam jos pirmininkui Antanui Razmai, įdėjusiam nepaprastai daug pasišventimo ir energijos ateitininkiškame darbe.

Vietoje MAS CV Vokietijoje moksleivių at-kų reikalams tvarkyti įsteigtas Įgaliotinio postas, P MAS Įgaliotiniu Vokietijoje paskirtas A. Dulskas. Jo adresas: Muenster/Westf., Grevenerstr. 69, Germany.

PMAS C. V-ba

MOKSLEIVIŲ ATEITININKŲ STOVYKLOS

Šią vasarą Amerikos moksleiviams ateitininkams yra rengiamos dvi vasaros stovyklos. Pirmoji stovykla įvyks maždaug vasaros pradžioje Čikagos apylinkėse. Tikslią vietą, datą ir kt. informacijas paskelbsime vėliau.

Rytinio pakraščio moksl. at-kams stovykla įvyks rugpiūčio 23-31 dienomis, Marijanopolyje, Thompson, Conn. Artimiausioj ateityje ir apie šią stovyklą bus parašyta daugiau. Primename, tačiau, kad moksleivių at-kų kuopos jau dabar pradėtų registruoti norinčius stovyklauti ir pradėtų ruoštis stovyklos metu būsiantiems atskirų kuopų pasirodymams.

P MAS CV

ATITAISYMAS

Pereitame "Ateities" numeryje 31 psl. po paveikslu "Ateitininkų Federacijos Vyriausioji Valdyba" per klaidą sukeistos pavardės: Turi būti "Iš kairės: Stasys Barzdukas, Vacys Rocevičius, Adolfas Damušis (Federacijos Vadas), Pranas Joga, Simonas Laniauskas."

Nauji 1951 m. garbės prenumeratoriai
Kun. P. Bastakys,
Česlovas Grincevičius.

MIELAM "ATEITIES" RĖMĖJUI IR BENDRADARBIUI

prel. J. BALKŪNUI,

JO BRANGIAM TĖVELIUI MIRUS, REIŠKIAME NUOŠIRDŽIĄ UŽUOJAUTĄ.

REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

ALp(LKA)1786
1951, Nr.3

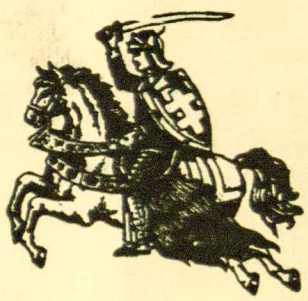

90. 725. 181